

wavehill™

social and economic research
ymchwil cymdeithasol ac economaidd

Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Dadansoddiad o'r Ymgysylltu â'r Gymuned

Mawrth 2021

Wavehill: Ymchwil Cymdeithasol ac Economaidd

Awduron yr adroddiad:

Llorenc O'Prey, Andy Parkinson, Sarah Usher, Sam Grunhut, Dyfan Powell, ac Anna Burgess

Cyfieithwyd gan Iwan Rhys

Mawrth 2021

Fersiwn: TERFYNOL

- Swyddfa Cymru: 21 Sgwâr Alban, Aberaeron, Ceredigion, SA46 0DB (swyddfa gofrestredig)
- Swyddfa Gorllewin Lloegr: 2-4 Park Street, Bristol, BS1 5HS
- Swyddfa Gogledd Lloegr: Milburn House, Dean Street, Newcastle, NE1 1LF
- Swyddfa Llundain: 52 Cecile Park, Crouch End, London, N8 9AS

Manylion cyswllt:

Ffôn: 01545 571711
E-bost: wavehill@wavehill.com
Twitter: @wavehilltweets
Gwefan: www.wavehill.com

Dylai unrhyw gwestiynau ynglŷn â'r adroddiad hwn gael eu cyfeirio yn y lle cyntaf at Llorenc O'Prey (llorenc.oprey@wavehill.com)

Cyswllt Llywodraeth Cymru: Hannah Fisher, Hannah.fisher@gov.wales

Cynnwys

Crynodeb Gweithredol.....	1
1 Cyflwyniad.....	4
2 Themâu Troswaol	7
3 Y Celfyddydau, Diwylliant a Threftadaeth	18
4 Troseddu a Chyfiawnder	22
5 Addysg.....	25
6 Cyflogaeth ac Incwm.....	30
7 Iechyd a Gofal Cymdeithasol	36
8 Tai a Llety	43
9 Arweinyddiaeth a Chynrychiolaeth.....	47
10 Casgliadau	49
Atodiad 1: Ymatebion	52

Crynodeb Gweithredol

I sicrhau bod y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol yn seiliedig ar brofiad go iawn o hiliaeth a gwahaniaethu, cynigiodd Llywodraeth Cymru gynllun grant tuag at ddiwedd 2020 i grwpiau cymunedol bach a mudiadau seiliedig ar hil. Roeddynt yn cynnal ymarferiadau ymgysylltu â'r gymuned gyda phobl o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleafrifoedd Ethnig, gan gynnwys pobl o gymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr, a hynny ledled Cymru. Ymgysylltodd derbynwyr y grant â bron i 2000 o bobl gan grynhoi eu canfyddiadau mewn ymatebion ysgrifenedig a fideo.

Nod y gwaith ymgysylltu â'r gymuned oedd ymestyn i mewn i gymunedau i sicrhau bod lleisiau unigolion Duon, Asiaidd a Lleafrifoedd Ethnig yn arwain ac yn llywio datblygiad y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol. Nod y Cynllun Gweithredu yw cyflwyno ymrwymiad Llywodraeth Cymru i greu Cymru wrth-hiliol. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno crynodeb o'r themâu a'r materion a godwyd ar draws pob un o'r 23 o ymatebion a ddarparwyd drwy'r ymarferiad ymgysylltu â'r gymuned.

Hiliaeth a Gwahaniaethu

Gan ystyried y profiadau go iawn a ddisgrifir ac a amlinellir yn bwerus yn yr ymatebion, yr hyn sy'n drawiadol am hiliaeth a gwahaniaethu yng Nghymru yw bod **llawer o bobl yn eu profi yn rheolaidd** ar draws gwahanol agweddau ar eu bywydau. Mewn sgysiau gyda phobl a chymunedau, mae'r ymatebion yn tynnu sylw at amrywiaeth enfawr o ffyrdd y gall gwahaniaethu hiliol weithredu, a'r effaith y gall ei chael. Mae hyn yn cynnwys achosion neu sefyllfaoedd penodol iawn sy'n effeithio ar bobl neu gymunedau penodol, yn ogystal â thueddiadau trosfwaol sy'n ffurfio anghydraddoldebau yn fwy cyffredinol.

Canfyddiad allweddol yw'r **amrywiaeth o wahanol wahaniaethu hiliol** mae pobl yn eu profi wrth ryngweithio o ddydd i ddydd ar draws gwahanol agweddau ar eu bywydau, gan gynnwys wrth ymgysylltu a chyfranogi yn y gymdeithas, defnyddio gwasanaethau cyhoeddus, a chael gwrandawriad i'w llais. Roedd hyn yn cynnwys gwahaniaethu hiliol agored a chudd, o elyniaeth lafar eglur hyd at ficro-ymosodiadau. Roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw at brofiadau o wahaniaethu ystadegol, proffilio a hiliaeth sefydliadol sy'n ffurfio rhyngweithiadau yn y gymuned, yn y gwaith, ac wrth ddefnyddio gwasanaethau cyhoeddus.

Gyda'i gilydd, gall y gwahaniaethu hiliol mae pobl yn ei brofi **arwain at ganlyniadau difrifol**. Disgrifiodd yr ymatebion achosion lle roedd hiliaeth a gwahaniaethu wedi distewi pobl, creu amgylcheddau gelyniaethus, cynyddu ynysigrwydd cymdeithasol a thanseilio llesiant. Thema allweddol a redai drwy'r ymatebion oedd yr effaith dramatig y gall hiliaeth a gwahaniaethu gael ar synnwyr pobl o hunan-werth a'u hiechyd meddwl. Roedd yr ymatebion hefyd yn disgrifio effeithiau cymhlethol hiliaeth a gwahaniaethu, gan gynnwys wrth gael mynediad at gyflogaeth a parhau mewn cyflogaeth, cynnal anghydraddoldebau o ran cyfleoedd a chanlyniadau, ac mewn perthynas â symudedd cymdeithasol.

Themâu Allweddol

Roedd yr ymatebion hefyd yn disgrifio profiadau a safbwyntiau a godwyd gan bobl a chymunedau yn y meysydd polisi y mae'r Cynllun Gweithredu yn canolbwyntio arnynt, gan gynnwys addysg, cyflogaeth ac incwm, ac iechyd a gofal cymdeithasol, ymysg eraill.

Yn ogystal â'r hiliaeth a'r gwahaniaethu mae pobl a chymunedau yn eu profi oddi mewn i sefyllfaoedd a meysydd polisi penodol, roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw at y **diffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol**, mewn rhyngweithiadau unigol, ac ar lefel sefydliadol. Disgrifiodd yr ymatebion achosion o bobl yn cael eu trin mewn ffyrdd nad oedd yn sensitif i'w hanghenion, credoau diwylliannol, neu draddodiadau.

Gyda'i gilydd, mae'r hiliaeth, y gwahaniaethu a'r ansensitifrwydd diwylliannol a'r diffyg derbyniad mae pobl yn eu profi yn **tanseilio ymddiriedaeth ac ymgysylltiad** pobl a chymunedau, yn arbennig mewn perthynas â gwasanaethau a chymorth a ddarperir drwy sefydliadau cyhoeddus. Roedd y mater hwn yn cael ei gymhlethu gan y **diffyg llais** mae pobl yn teimlo sydd ganddynt, mewn prosesau democrataidd ehangach ar lefel leol a chenedlaethol, yn ogystal ag o ran dylunio a llywodraethu gwasanaethau cyhoeddus.

Thema drosfwaol allweddol arall yw **diffyg deialog a chyfathrebu effeithiol ac ystyrion** rhwng pobl a chymunedau a sefydliadau a mudiadau, cyhoeddus a phreifat. Roedd hefyd ymdeimlad cyffredinol o **rwystredigaeth gydag ymdrechion i fynd i'r afael â hiliaeth ac anghydraddoldebau ehangach**, wrth i rai dynnu sylw at brinder cynnydd ar faterion megis amrywiaeth, cynrychiolaeth ac anghydraddoldebau parhaus yn ymwneud â chyfleoedd a chanlyniadau. Roedd hyn yn tanseilio ymhellach ymddiriedaeth mewn sefydliadau i gyflawni newid go iawn ac yn creu rhwystr i sicrhau bod pobl a chymunedau'n ymgysylltu'n gadarnhaol.

Roedd yr ymatebion hefyd yn nodi bod yr heriau a'r rhwystrau a gyflwynir gan hiliaeth a gwahaniaethu **yn cael eu cymhlethu gan ffactorau eraill**, gan gynnwys rhywedd person, ble maent yn byw, a'u statws economaidd-gymdeithasol. Nododd rhieni, a mamau yn arbennig, er enghraifft, eu bod yn profi heriau penodol sy'n effeithio ar eu gallu i gyfranogi mewn cymdeithas, yn arbennig mewn perthynas â chael mynediad at waith, sy'n cymhlethu'r rhwystrau maent wedi'u profi oherwydd eu hil neu ethnigrwydd.

Roedd yr ymatebion hefyd yn codi themâu neu faterion a effeithiai **ar bobl a chymunedau penodol neu brif feysydd polisi**. Profiad cyffredin a nodwyd ar draws ymatebion, er enghraifft, oedd yr hiliaeth a'r gwahaniaethu agored mae plant a phobl ifanc o lawer o gefndiroedd gwahanol yn eu profi yn yr ysgol neu mewn lleoliadau addysg eraill. I bobl a theuluoedd lle mae'r Gymraeg a'r Saesneg yn ail ieithoedd, thema gyffredin oedd y rhwystrau iaith a brofant a oedd yn eu rhwystro rhag ymgysylltu'n llawn yn y gymdeithas. Caiff y themâu a'r materion yma, ac eraill, eu harchwilio'n fanylach drwy'r adroddiad hwn.

Casgliadau

Roedd llawer o'r ymatebion **yn tynnu sylw at awgrymiadau ac argymhellion ymarferol** ar sut y gallai'r Cynllun Gweithredu ac asiantaethau'r llywodraeth yn ehangach fynd i'r afael â

hiliaeth ac anghydraddoldebau ar draws y gymdeithas yng Nghymru. Nid yw'r adroddiad hwn yn ceisio dyblygu'r argymhellion hyn am ein bod yn deall bod y rhain wedi'u hystyried wrth i'r Cynllun ddatblygu. Mae'r adroddiad hwn yn ceisio tynnu sylw at themâu allweddol sy'n codi ar draws dadansoddiad cyfunol o'r holl waith ymgysylltu â'r gymuned, sy'n cynnwys gwella cyfathrebu, ymgysylltu a chyfranogi, gwella tryloywder prosesau penderfynu, a mynd ati'n weithredol i sicrhau mwy o newid go iawn i fywydau pobl. Roedd ffocws yn yr argymhellion hefyd ar bwysigrwydd addysg, wrth ddathlu a chydabod amrywiaeth, mynd i'r afael â hiliaeth a gwahaniaethu, a gwella'r cyfleoedd sydd ar gael i bobl ifanc o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig.

1 Cyflwyniad

Ym mis Mawrth 2020, ymrwymodd y Dirprwy Weinidog a'r Prif Chwip i ddatblygu Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol i Gymru. Cyflymwyd y gwaith ar y cynllun hwn wrth i effaith anghyfartal pandemig COVID-19 ar bobl Dduon, Asiaidd Lleiafrifoedd Ethnig ddod yn amlycach. Nod datblygu'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol yw cyflwyno ymrwymiad Llywodraeth Cymru i sicrhau safbwynt gwrth-hiliol a gwneud y newidiadau gofynnol i gyflawni cydraddoldeb hiliol yng Nghymru. Bydd yn cyflwyno gweledigaeth, gwerthoedd a bwriadau Llywodraeth Cymru, a'r camau ymarferol y bydd yn eu cymryd i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb hiliol.

Rhwng mis Medi a mis Tachwedd 2020, gweinyddodd Llywodraeth Cymru grant tymor byr i ariannu gwaith ymgysylltu uniongyrchol â chymunedau Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig ledled Cymru i alluogi i rannu profiadau go iawn â Llywodraeth Cymru. Diben y grant oedd sicrhau bod dealltwriaeth, barn, profiadau a phryderon yn cael eu casglu ac yn cael eu hadlewyrchu yn natblygiad y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol i Gymru.

Mewn cydweithrediad â grwpiau cymunedol a mudiadau llawr gwlad, roedd gan Lywodraeth Cymru ddiddordeb mewn deall sut mae gwahanol ffurfiau ar hiliaeth a gwahaniaethu, gan gynnwys hiliaeth strwythurol a systematig, yn effeithio ar fywydau pobl. Mae'r mudiadau hyn yn cynrychioli a chynorthwyo amrywiaeth eang o gymunedau ledled Cymru, gan gynnwys pobl sy'n ystyried eu hunain yn Ddu neu Asiaidd, cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr, a ffoaduriaid Syriaidd, ymysg eraill.

Ceisiodd y grwpiau a'r mudiadau ddeall a chyfathrebu profiadau a safbwyntiau drwy gyfrwng amrywiaeth o leisiau oddi mewn i bob cymuned. Gwnaeth cyfanswm o 24 o fudiadau a grwpiau o bob rhan o Gymru gymryd rhan (gyda 3 ohonynt yn darparu ymateb ar y cyd), gan ddarparu cyflwyniadau ysgrifenedig ac ymatebion fideo, a phob un yn amlinellu'r materion penodol sy'n wynebu'r gymuned y mae'n ei chynrychioli. Ymgysylltwyd ag ychydig yn llai na 2,000 o unigolion ar draws y grwpiau. Mae crynodeb o'r mudiadau a'r grwpiau a gyfrannodd ymatebion, a'r cymunedau y maent yn gweithio gyda hwy, yn [Atodiad](#) yr adroddiad hwn.

I gynorthwyo datblygiad y Cynllun Gweithredu, aeth Llywodraeth Cymru ati i archwilio'r materion a'r themâu a nodwyd yn yr ymatebion ac ar draws yr ymatebion. Comisiynwyd Wavehill, fel sefydliad ymchwil annibynnol, gan Lywodraeth Cymru i baratoi adroddiad troswaol ar y materion a'r themâu sydd wedi'u cynnwys ar draws y cyflwyniadau ysgrifenedig a fideo. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau'r dadansoddiad hwn. Nod adrannau dilynol yr adroddiad yw cynorthwyo dealltwriaeth Llywodraeth Cymru o'r themâu a godwyd ar draws ymatebion, ac ysgogi trafodaeth a syniadau ar sut y gallai'r Cynllun Gweithredu ymateb i leisiau, blaenoriaethau, a phrofiadau go iawn cymunedau ledled Cymru. Oddi mewn i'r Cynllun Gweithredu, mae llawer o'r dyfyniadau a'r dadansoddiad o brofiad go iawn wedi'u darparu gan yr adroddiadau a luniwyd dan arweiniad y gymuned.

Dull Gweithredu

I wneud synnwyr o'r safbwyntiau a'r materion a godwyd ar draws yr ymatebion, cynhaliodd y tîm adolygu yn Wavehill ddadansoddiad thematig. Roedd y dull gweithredu hwn yn cynnwys archwilio pob cyflwyniad yn systematig, gan dynnu sylw at y themâu, materion a phrofiadau allweddol y maent yn eu codi. Mapiwyd y rhain wedyn yn erbyn y meysydd polisi a nodir gan y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol, gan gynnwys:

- [y celfyddydau, diwylliant a threftadaeth;](#)
- [troseddau a chyfiawnder;](#)
- [addysg;](#)
- [cyflogaeth ac incwm;](#)
- [iechyd a gofal cymdeithasol;](#)
- [tai a llety;](#)
- [arweinyddiaeth a chynrychiolaeth.](#)

Ffocws allweddol yn y dadansoddiad oedd deall sut mae hil ac ethnigrwydd yn ffurfio a llywio profiadau go iawn pobl a chymunedau ledled Cymru. Roedd y dadansoddiad hefyd yn ceisio deall yr effaith y gall anghydraddoldeb, gwahaniaethu, a hiliaeth gael ar bobl, gan gynnwys wrth ffurfio canlyniadau andwyol. Roedd y dadansoddiad, felly, yn ceisio deall profiadau a chanlyniadau y tynnwyd sylw atynt yn yr ymatebion.

O safbwynt dadansoddiadol, mae'r ffocws ar brofiadau go iawn a chanfyddiadau yn bwysig er mwyn deall sut gall anghydraddoldeb, gwahaniaethu a hiliaeth effeithio ar wahanol gymunedau. Gall hefyd helpu i daflu goleuni ar rôl a deinameg rhyngblethedd,¹ gan gynnwys y ffyrdd mae hil ac ethnigrwydd yn rhyngblethu â ffactorau eraill megis statws economaidd-gymdeithasol, rhywedd, ac anabledd wrth ffurfio profiadau a chanlyniadau. O'r safbwynt hwn, deallir bod hil yn amldimensiynol ei natur ac y caiff ei ffurfio gan gyd-destun, cysylltiadau cymdeithasol ac o fewn cymdeithas, ac mewn deinameg sefydliadol.

Mewn perthynas â ffurfio polisi, gall y dull gweithredu hwn daflu goleuni ar y ffyrdd y gall polisiâu, rheoleiddio, a gwasanaethau cyhoeddus greu neu gynnal anghydraddoldebau hiliol. Mae profiadau go iawn, fel y rhai a gyfathrebwyd yn bwerus drwy'r ymatebion, yn bwysig wrth ystyried rôl a photensial polisi llywodraeth i gynorthwyo mwy o degwch hiliol. Mae'r dadansoddiad hwn yn rhoi sylw i farn a safbwyntiau cymunedau wrth ystyried goblygiadau profiadau go iawn o wahaniaethu ac anghydraddoldeb hiliol yn natblygiad y Cynllun Gweithredu.

Strwythur yr Adroddiad Hwn

Mae'r adroddiad hwn yn cyfathrebu canfyddiadau'r dadansoddiad. Yn gyntaf, mae'r adroddiad yn tynnu sylw at themâu a safbwyntiau trosfwaol a godwyd ar draws yr ymatebion. Mae'r adroddiad wedyn yn mynd ymlaen i archwilio'r themâu yn y modd y maent yn

---

¹ Fframwaith dadansoddiadol yw rhyngblethedd ar gyfer deall sut mae agweddau ar hunaniaethau cymdeithasol a gwleidyddol rhywun yn cyfuno i greu gwahanol ddulliau o wahaniaethu a braint. Enghreifftiau o'r agweddau hyn yw rhywedd, rhyw, hil, ethnigrwydd, dosbarth, rhywioldeb, crefydd, a/neu anabledd.

berthnasol i'r prif feysydd polisi a nodir yn y Cynllun Gweithredu. Wrth gasglu, mae'r adroddiad yn ystyried rhai o oblygiadau'r dadansoddiad i ddatblygiad y Cynllun Gweithredu, gan gynnwys meysydd sy'n teilyngu eu harchwilio ac ymchwilio iddynt ymhellach.

micro-ymosodiadau, amlygu'u hunain mewn amrywiaeth o ffyrdd sy'n ffurfio profiad pobl dros amser:

Roedd eraill yn profi hiliaeth a gwahaniaethu strwythurol: "Rwyf wedi wynebu micro-ymosodiadau yn y gwaith ac wedi cael fy nhrin yn wahanol i fy nghydweithwyr" ... "Roedden nhw'n dweud fy mod yn rhy hyderus ac yn gofyn gormod o gwestiynau. Ond roedd yn amlwg am fy mod yn ddu". Cafwyd rhai adroddiadau o gyflogau'n annigonol a chyfranogwyr yn gwneud gwaith y tu hwnt i'w dyletswyddau. "Nid yw'r cyflog yn briodol i'r llwyth gwaith", "Mae swyddi sy'n talu'n dda yn anodd iawn i'w cael os ydych chi'n BAME, diffyg cyfleoedd", "Rwyf i wedi cael fy nhrin yn deg ond nid yw'r cyflogau bob amser yn briodol i'r swydd rwy'n ei gwneud".

Fforwm Ieuencid BAME Cenedlaethol

O ganlyniad i'r natur gynnil a chudd sydd i ficro-ymosodiadau, nododd rhai ymatebwyr fod y ffurfiau hyn ar hiliaeth a gwahaniaethu yn anodd i'w profi. Gall yr effaith fod yn ddifrifol, serch hynny, a nododd yr ymatebwyr y gallant achosi trawma ac atgyfnerthu canfyddiadau o gael eich allgáu o gymdeithas, ac effeithio'n negyddol hefyd ar hunan-werth a llesiant rhywun. Nododd aelodau'r cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr, er enghraifft, nad oeddynt yn cael eu gwerthfawrogi:

Rwy'n teimlo ein bod yn cael ein derbyn ond nid bob amser yn cael ein gwerthfawrogi fel cymuned am fod gwahaniaethau yn dal i fod ledled Cymru gyfan.

TGP Cymru

Dwedwyd bod ffurfiau agored a chudd ar hiliaeth a gwahaniaethu yn cael effeithiau negyddol ar bob person a chymuned sydd wedi'u cynrychioli yn yr ymatebion, gan gynnwys cymunedau Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig. Ar draws yr ymatebion, roedd hiliaeth yn effeithio ar allu pobl i gyfranogi'n ystyrlon yn y gymdeithas, gan gynnwys yn y gymuned, yn y gwaith, ac mewn lleoliadau addysg. Roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw'n gyson at effaith hiliaeth a gwahaniaethu ar lesiant yr unigolyn, yn arbennig mewn perthynas a chael eu hynysu'n gymdeithasol a'u hiechyd meddwl:

Roedd gweithio mewn cymuned o bobl wyn yn brofiad heriol iawn; enghraifft o hyn oedd pan oeddwn i allan yn y gymuned gyda pherson ifanc yn cerdded ar y stryd. Dechreuodd y fenyw yma daflu cerrig ataf o'r ffenestr. Hysbyswyd yr heddlu, a'r cwmni'r oeddwn i'n gweithio iddo. Roedd y person ifanc wedi'i frawychu gan yr hyn ddigwyddodd. Roeddwn innau'n teimlo embaras; roedd yn anodd iawn ymdrin â'r peth am mai fi oedd yr unig fenyw ddu ifanc a doedd dim cymorth. Doedd dim cymorth parhaus... ar ôl iddo ddigwydd doedd dim trafodaeth am fy symud i ardal arall na'r effaith gafodd arnaf i'n feddylol.

Women Connect First, Ymddiriedolaeth Menywod Hayaat a Sefydliad Henna

yn amrywiol eu natur, gydag argymhellion yn amrywio o awgrymiadau penodol o newidiadau i wasanaethau a chymorth penodol, i newidiadau economaidd, cymdeithasol a pholisi yn ehangach a oedd yn ofynnol er mwyn hybu mwy o gydraddoldeb.

Roedd pwysigrwydd addysg, er enghraifft, yn thema allweddol a gododd ar draws yr ymatebion. O'r safbwyntiau hyn, mae addysg yn llwybr i well ymwybyddiaeth a sensitifrwydd diwylliannol, a gall hyn arwain at well dealltwriaeth a llai o wahaniaethu a hiliaeth. Roedd yr awgrymiadau a'r argymhellion yn cynnwys mwy o hyfforddiant ac addysg ynghylch amrywiaeth ddiwylliannol i gynorthwyo gweision cyhoeddus ac eraill mewn safleoedd arweinyddol i ddeall ac ymgysylltu â phob person a chymuned. Roedd yr ymatebion hefyd yn nodi pwysigrwydd dathlu amrywiaeth a diwylliant ymysg plant a phobl ifanc yn yr ysgol. Roedd hyn yn aml yn cael ei ystyried yn bwysig er mwyn mynd i'r afael â hiliaeth a gwahaniaethu, gan gynnwys i genedlaethau'r dyfodol.

Roedd gwella canlyniadau addysg pobl ifanc o wahanol gefndiroedd hefyd yn cael ei ystyried yn bwysig er mwyn mynd i'r afael â rhai ffactorau eraill a all effeithio'n anghyfartal ar gymunedau penodol. O'r safbwyntiau hyn, gellid mynd i'r afael â thlodi, allgáu cymdeithasol, a symudedd cymdeithasol, er enghraifft, o leiaf yn rhannol, drwy well cyfleoedd a chanlyniadau addysg i'r cymunedau hyn. I rai, gan gynnwys ffoaduriaid, roedd hyn yn cynnwys ehangu cyfleoedd dysgu i bobl ddysgu Saesneg a fyddai'n eu galluogi i gyfranogi'n llawnach yn y gymdeithas.

Mae'r adroddiad yn troi'n awr i amlinellu'r themâu hynny sy'n ymwneud â meysydd polisi penodol a nodir yn y Cynllun Gweithredu.

O dan unrhyw amgylchiadau, ni ddylai camau diffuant i ddatrys y mater hwn gynnwys sefydliadau neu unigolion sydd heb hanes blaenorol o ymgodi'r cymunedau hyn yn rheolaidd. Byddai angen i'r gwaith hwn fod yn ddilys a helpu i adeiladu cryfder economaidd y cymunedau hyn a fyddai'n helpu i greu cysylltiadau cydlynus yng Nghymru. Ymhellach, bydd yn pwysleisio pwysigrwydd pobl Dduon yn adrodd storïau pobl Dduon, gan ddychwelyd pŵer y naratif i wir berchnogion y naratif.

Mae Bywydau Du o Bwys

rhyngpersonol ac ymatebion sefydliadol a chyfunol, arwain at synnwyr difrifol o fod wedi'ch ynysu:

Ar wahân i sylwadau am wahaniaethu'n hiliol yn erbyn aelodau staff, mae ymdeimlad cyffredinol o beidio â pherthyn yn ymwreiddio mewn unigolion sydd â'r canfyddiad bod eu hynysigrwydd yn cael ei orfodi arnynt yn systematig ar ffurf didoli (segregation). "Pan oeddwn i yn y coleg a'r brifysgol...roeddwn i'n ei chael yn anodd ac [rwy'n] brwydro i berthyn am fy mod i bob amser yn teimlo fy mod wedi fy nidoli." Roedd adroddiadau ingol yn amrywio o ganfyddiadau o ddiffygion hyfforddiant athrawon i'r angen i ategu addysg myfyrwyr sy'n perthyn i gymunedau sydd ar y cyrion (yn rhad ac am ddim). Er y gall y synnwyr hwn o fod wedi'u hynysu fod yn wahanol i unigolion yn dibynnu pryd y gwnaethant ddechrau derbyn addysg yng Nghymru.

Mae Bywydau Du o Bwys

'Rwy'n adnabod cymaint o ddynion a menywod ifanc Mwslimaidd â graddau a chymwysterau da sy'n ei chael yn anodd cael swyddi. Rwyf wedi'i wynebu fy hun hefyd. Bu cymaint o ddyrchafiadau lle cefais fy anwybyddu ar eu cyfer a chymaint o gyfweiliadau am swyddi lle nad oeddwn yn llwyddiannus, fel eich bod yn dechrau gweld patrwm. Fe wnes ddarganfod yn ddiweddar hefyd bod cydweithiwr a ddechreuodd yr un pryd â mi, ond â llai o brofiad, yn cael ei dalu mwy. Roedd yn rhaid i mi balu tipyn i gael gwybod pam ac mae'n debyg, pan wnaethon nhw ei gyflogi, eu bod wedi gwneud penderfyniad syml y dylai fod ar bwynt uwch ar y raddfa gyflog lle'r oeddwn innau wedi fy ngadael ar y pen isaf. Rydym ein dau'n gwneud yr un swydd, ac fe ddechreuais innau â mwy o brofiad, ond barnwyd ei fod yntau'n werth mwy.'

Y Ganolfan Astudiaethau Islam a Chyngor Mwslimiaid Cymru

Oddi mewn i'r thema hon, roedd canfyddiad hefyd nad oedd cymwysterau a phrofiad yr oedd pobl o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn meddu arnynt yn cael eu hystyried yn deg yn y broses recriwtio:

Mae'r diffyg cyfleoedd yn un rheswm, ond yn y rhan fwyaf o achosion, meddai'r ymatebwyr ei fod oherwydd y bernir nad yw eu sgiliau a'u cymwysterau, hyd yn oed os ydynt yn helaeth, yn cyd-fynd â'r swydd. Ystyrir [gan yr ymatebwyr] mai'r tri phrif rwystr i gyflogaeth yw hil, statws mewnfydo a phroses hysbysebu a recriwtio wahaniaethol. Gan grynhoi, ma tystiolaeth yr ymatebwyr yn dangos yr edrychir i lawr ar ymgeiswyr BAME ar gyfer swyddi â chyflogau uchel neu y cânt eu hailystyried ar ôl cael cynnig swydd.

Cymdeithas Affrica Gogledd Cymru

Roedd rhwystrau ymarferol i gyflogaeth yn sylweddol i rai, gan gynnwys diffyg cysylltiadau trafndiaeth gyhoeddus mewn cymunedau mwy gwledig. Rhwystr allweddol i rai cymunedau, yn arbennig i rai y mae Cymraeg a Saesneg yn ail ieithoedd iddynt, oedd mynediad at gyfleoedd da i ddysgu Saesneg a Chymraeg, gan gynnwys cyrsiau Saesneg ar gyfer Siaradwyr Ieithoedd Eraill (ESOL).

Parhau mewn Cyflogaeth

Roedd hiliaeth a gwahaniaethu hefyd yn effeithio ar bobl ar ôl iddynt gychwyn mewn swydd. Roedd y rhain yn cynnwys achosion o wahaniaethu a arweinai at bobl yn colli eu swyddi:

Pan wnaethon nhw adeiladu'r [ganolfan siopa], fe es i i mewn fel blaen tŷ. Ffoniodd y Prif Weithredwr. Roedden nhw eisïau rhywun dwyieithog, ac mi wnes i siarad gydag ef yn ddymunol a phroffesiynol iawn. Daeth i Gaerdydd y diwrnod wedyn. Mi wnes i gollu fy swydd y diwrnod yna. Roedd tri ohonom ni yn y swyddfa, ef, y rheolwr swyddfa a mi. Cefais alwad gan yr asiantaeth yn gofyn i mi fynd draw. Meddai gweithiwr yr asiantaeth, 'roedd y Prif Weithredwr yn meddwl nad oeddech chi'n iawn i'r swydd, roedden nhw eisïau rhywun hŷn'. Meddai hi, 'pan rydych chi'n meddwl am flaen swyddfa, rydych chi'n meddwl am rywun hŷn mewn sgert gul ac ychydig yn wahanol'. Dyma fi'n dweud, 'mae hynny'n gwahaniaethu ac yn dangos rhagfarn ar sail oedran, a'r rheswm go iawn yw fy lliw, yntê?' Meddai hi gan symud, 'Allaf i ddim dweud dim, a pheryglu fy swydd'. Mi gollais i fy swydd, a'i gadael hi'n

fanna, oherwydd y lefel yna o dderbyn. Dewiswch eich brwydrau. Doeddwn i ddim yn poeni llawer am y swydd yna, ond dyna fy mywyd o ddydd i ddydd. Dyma beth rwy'n ei ddisgwyl wrth fynd i mewn i gyfweiliad. Maen nhw'n edrych ar fy lliw yn gyntaf.

Women Connect First, Ymddiriedolaeth Menywod Hayaat a Sefydliad Henna

Diffyg Ymwybyddiaeth Ddiwylliannol

Yn gysylltiedig â'r heriau mae rhai pobl a chymunedau yn eu profi o ran parhau mewn cyflogaeth, roedd rhai ymatebion yn amlinellu diffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol yn y gweithle a all effeithio'n negyddol arnynt. Roedd hyn yn dod i'r amlwg mewn llawer o ffyrdd, megis diffyg dewisiadau dietegol pan fyddai sefydliadau'n cynnal digwyddiadau, gwneud sylwadau a allai fod yn annerbyniol, anwybodus a sarhaus, a diffyg gofod neu ddealltwriaeth i arfer eu dewis grefydd, er enghraifft methu â gweithio ar ddiwrnodau neu wyliau penodol:

Roedd llawer o gyfranogwyr yr ymchwil sy'n Fwslimiaid yn nodi bod yfed alcohol fel arfer yn rhan o weithgareddau cymdeithasol yng ngweithleoedd Prydain, ond ni allant gymryd rhan oherwydd eu credoau crefyddol, a bod hyn yn eu barn hwy yn cyfrannu at deimladau o fod wedi'u hynysu yn y gweithle.

Panel Cyngori Is-Sahara

Bwlio a Hiliaeth yn y Gweithle

Ymhellach, roedd profiadau o ffurfiau mwy eglur o wahaniaethu. Nodwyd hefyd bod bwlio a hiliaeth yn y gweithle yn fater o bwys mawr mewn rhai gweithleoedd. Roedd yr ymatebion yn tynnu sylw at brofiadau o wahanol ffurfiau ar wahaniaethu, gan gynnwys hiliaeth fwy eglur hyd at ficro-ymosodiadau cyson yn y gweithle:

Ydw, rwy'n cael fy ngham-drin yn aml {mewn sefyllfa broffesiynol} mewn priodasau a digwyddiadau. Yn y gorffennol, doeddwn i ddim yn cael dyrchafiad ar sail hil (roedd yn glir hyd yn oed os nad oedd wedi'i ddweud) a minnau'n fwy na chymwys i'r swydd.

Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru

Gall hyn gael effaith ddifrifol ar bobl, gan gynnwys cynyddu lefelau gorbryder yn y gwaith:

Mae'n rhaid i chi niwtraleiddio'r diwylliant du sydd ynom ni er mwyn symud ymlaen yn eich proffesiwn. Mae pobl ddu yn ddisglair ac yn angerddol iawn ynglŷn â rhywbeth pan fyddwn ni'n siarad, rydyn ni'n ei gredu. Maen nhw'n meddwl ein bod ni'n uchel ein cloch. Pan fyddaf i yn fy ngwaith, rwy'n newid. Mae fy ffrindiau'n dweud y bydden nhw'n meddwl mod i'n Gymraes pe na bydden nhw'n fy adnabod i. Rwy'n defnyddio llais crand ac yn dweud helo, sut ydych chi, pan fyddaf i'n ateb y ffôn. Mae fy holl ymarweddiad, fy ngweithredoedd, traw fy llais, oll yn newid i fydd gwaith. O fod yn ferch ddu yn mynd i ysgol yng Nghymru, rydych chi'n mynd ac yn dysgu beth sy'n gweithio ac ar beth mae pobl yn sylwi. Er mwyn iddyn nhw fy nghymryd o ddifri, mae'n rhaid i mi gymryd arnaf drwy'r dydd

yn y gwaith...Mae'n rhaid i mi ymddwyn mewn ffordd benodol. Mae'n rhaid i mi wisgo mewn ffordd benodol. Allaf i ddim ymlacio. Rwy'n actio drwy'r dydd yn y gwaith.

Women Connect First, Ymddiriedolaeth Menywod Hayaat a Sefydliad Henna

Nodwyd hefyd bod diffyg ymwybyddiaeth a sensitifrwydd diwylliannol yn fater o bwys, ac na fu'n rhaid i gwmnïau ymaddasu o'r blaen at anghenion pobl o ffydd a chefnidiroedd gwahanol. Mewn rhai achosion, roedd heriau ynghylch adrodd am ymddygiad hiliol yn y gweithle, ac ofn hefyd y byddai'n cael ei ddiystyru neu y byddai'n effeithio ar eu gallu i ymgysylltu a ffynnu yn y gwaith ac ym mywyd y gymuned:

Roedd y Cyfranogwyr hynny na wnaethant adrodd am drosedd neu ddigwyddiad casineb yn dweud wrthym bod y digwyddiadau wedi digwydd yn eu gweithle neu yn eu cymdogaeth. Roeddynt wedi dewis peidio â'u hadrodd am y byddent yn poeni y byddai'n effeithio ar eu cyflogaeth neu'n effeithio ar eu bywyd adref.

Race Council Cymru (Gogledd Cymru)

Nodwyd bod hiliaeth a bwlio yn y gweithle yn nodwedd reolaidd ar draws y sectorau preifat a chyhoeddus:

Mae bron i 60% o'r ymatebwyr a gymerodd ran yn ein harolwg wedi'u cyflogi yn y Sector Cyhoeddus megis yn y GIG, y Cyngor ac ati, a datgelodd ein harolwg fod 68% o'r ymatebwyr mwy na thebyg wedi profi hiliaeth yn eu gweithle. Roedd mwyafrif yr ymatebwyr yn pryderu am effaith hiliaeth yn eu gweithle ac roedd bron i 40% yn anghytuno bod pob cyflogai'n cael cyfle cyfartal o ran camu ymlaen mewn gyrfa / cael dyrchafiad yn eu gweithle.

Cymdeithas Ddiwylliannol Hindwâidd Cymru

Diffyg Cynrychiolaeth mewn Safleoedd o Awdurdod

Roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw at ddiffyg ffigurau Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig mewn safleoedd o awdurdod ac mewn swyddi uwch eraill yn y sefydliadau y maent yn gweithio ynddynt. Mynegodd rhai rwystredigaeth gan deimlo na allant ddringo'r ysgol, ac roedd eraill yn fwy rhwystredig ynglŷn â'r diffyg amrywiaeth ymysg y bobl mewn swyddi arweinyddol i fod yn esiamplau a darparu cefnogaeth:

Gofynnwyd i'r cyfranogwyr a oeddynt yn teimlo bod eu hethnigrwydd wedi'i gynrychioli ar lefel uwch yn eu gweithle. Meddai'r rhan fwyaf o gyfranogwyr nad oedd, ond dwedwyd wrthym nad yw hyn yn effeithio ar eu gweithle o ddydd i ddydd. "Nid oes esiamplau'n bodoli felly mae'n rhaid i ni reoli ein dyheadau ac mae'r lefel o ddealltwriaeth am wahanol gefnidoedd yn isel ar lefel uwch". "Mae'r uwch reolwyr i gyd yn wyn a does ganddyn nhw ddim profiad go iawn o hiliaeth felly ni allant ddangos empathi ac maent yn aml yn euog o ragfarn ddiarwybod."

Race Council Cymru (West Wales)

6.2 Canlyniadau

Tan-gyflogaeth

Yn sgil anawsterau o ran dod o hyd i gyfleoedd gwaith a pharhau mewn cyflogaeth, roedd llawer o unigolion yn dweud eu bod yn eu cael eu hunain yn bodloni ar waith â sgiliau neu gyflog is na'r hyn fyddai eu profiad a'u sgiliau yn golygu eu bod yn gwmwys i'w wneud:

Mae llawer o aelodau BAME yn methu â chael gwaith mewn sectorau gwasanaethu, yn arbennig mewn sectorau cyhoeddus fel y Cyngor, y Cynulliad ac ati. O ganlyniad i'r sefyllfa hon, mae llawer o bobl ethnig sydd wedi graddio yn Bangladesh, India, Pakistan, naill ai'n gyrru tacsis neu'n gweithio mewn swyddi â chyflog isel. Ar un achlysur, gwrthododd cyflogwr yng Nghaerdydd roi swydd i berson o India a oedd wedi gwneud MBA mewn Prifysgol yn y Deyrnas Unedig am fod ganddo acen.

KIRAN

Anghysonderau mewn Cyflogau

Thema allweddol ar draws yr adroddiadau oedd rôl ac effaith anghysonderau mewn cyflogau yn y farchnad lafur. Meddai unigolion eu bod yn credu eu bod yn canfod eu hunain yn cael eu talu'n annheg o gymharu â chydweithwyr sy'n gwneud yr un swyddi. Cyfeiriodd yr adroddiadau at enghreifftiau o godiad cyflog yn cael ei wrthod i bobl, pobl yn cael eu talu'r un faint â chydweithwyr is a llai profiadol, a phobl yn cael cynnig dechrau mewn swydd ar gyflog is na'r disgwyl:

Cafwyd rhai adroddiadau o gyflogau'n annigonol a chyfranogwyr yn gwneud gwaith y tu hwnt i'w dyletswyddau. "Nid yw'r cyflog yn briodol i'r llwyth gwaith", "Mae swyddi sy'n talu'n dda yn anodd iawn i'w cael os ydych chi'n BAME, diffyg cyfleoedd", "Rwyf i wedi cael fy nhrin yn deg ond nid yw'r cyflogau bob amser yn briodol i'r swydd rwy'n ei gwneud".

Fforwm Ieuenctid BAME Cenedlaethol

Allgáu Cymdeithasol

Roedd llwyddo i gael swydd yn cael ei ystyried yn rhan bwysig o gyfranogi'n weithredol ac ystyrlon yn y gymdeithas. Roedd rhwystrau a heriau wrth ddod o hyd i swydd a pharhau mewn swydd yn gwaethygu allgáu cymdeithasol, gan gynnwys lleihau'r adnoddau ariannol a chymdeithasol sydd eu hangen i ymgysylltu â bywyd cymunedol. Roedd hyn yn arbennig o amlwg yn achos grwpiau a oedd yn cael eu hallgáu'n weithredol o'r farchnad lafur ym mholisi llywodraeth, gan gynnwys cymunedau ceiswyr lloches a ffoaduriaid:

Mae cymorth i geiswyr lloches yn swm bach iawn i deulu neu unigolyn fyw arno ac rwy'n credu y dylai hyn gael ei gynyddu. Rwyf hefyd yn meddwl y dylai ceiswyr lloches gael eu caniatáu i weithio yng Nghymru ac yn y Deyrnas Unedig fel y gallant gyfrannu i'r gymuned a chefnogi'u teulu a rhoi'r cyfle iddynt gael eu parchu. Nid yw rhai pobl yn gwybod nad yw

ceiswyr lloches yn cael gweithio ac maen nhw'n meddwl eu bod nhw'n ddiog neu na ddylen nhw fod yma a'u bod nhw'n cymryd arian a bwyd oddi ar bobl eraill. Mae peidio â chael gweithio yn ddrwg i iechyd meddwl pobl ac i integreiddio.

TGP Cymru

Po hiraf maen nhw'n aros ar fudd-daliadau, yr anoddaf fydd iddynt symud ymlaen i gyflogaeth neu hunangyflogaeth. Mae cyflogaeth ystyrion yn caniatáu i Syriaid integreiddio mwy yn y gymdeithas yn gyffredinol, yn gwella hunan-barch, hyder ac ysgogiad, ac mae iddi fanteision cadarnhaol i'r teulu cyfan.

Antur Cymru

Hunangyflogaeth

Roedd rhai unigolion yn dweud eu bod wedi troi at roi cynnig ar hunangyflogaeth am resymau fel methu â dod o hyd i swydd, a'r anfodlonrwydd a'r gwahaniaethu roeddynt wedi'i brofi yn y gweithle:

Mae'n anodd iawn dod o hyd i swydd; mae'r rhan fwyaf yn hunangyflogedig... töwr, garddwr, dynion sgrap, a bydd eu plant yn dilyn yr un proffesiwn pan fyddan nhw'n rhoi'r gorau iddi. Maen nhw eisiau dal ati i wneud hyn am eu bod nhw'n hoffi bod yn feistr arnyn nhw eu hunain a glynu wrth eu ffyrdd diwylliannol. Pe gallen nhw aros yn yr ysgol, rwy'n credu y gallai pobl gael gwell swyddi a gwell incwm. Bydd y merched yn aml yn cael swydd wahanol fel glanhau a gwaith swyddfa. Byddai'r dynion yn siarad am eraill sydd ddim yn gwneud swyddi sy'n swyddi nodweddiadol o'r Sipsiwn, er enghraifft pe byddai un yn arddwr ac un arall yn ddyn sgrap ac un yn gweithio mewn ffatri, wedyn byddai'r dynion yn siarad am y dyn yn y ffatri.

TGP Cymru

7 Iechyd a Gofal Cymdeithasol

7.1 Profiadau

Diffyg Ymwybyddiaeth Ddiwylliannol

Thema allweddol ar draws yr adroddiadau a gyflwynwyd oedd y diffyg canfyddiadol o ymwybyddiaeth ddiwylliannol gan rai staff iechyd a gofal cymdeithasol. Roedd diffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol yn llywio'r modd yr oeddynt yn ymwneud â staff mewn ffyrdd a oedd yn gadael pobl a chymunedau'n teimlo eu bod yn cael eu trin yn wahanol. Mewn rhai sefyllfaoedd penodol, roedd diffyg canfyddiadol o ymwybyddiaeth ddiwylliannol hefyd yn cwmpasu'r triniaethau a gynigwyd i bobl a chymunedau. Roedd y rhain yn cynnwys, er enghraifft, triniaethau a oedd yn â mymryn o alcohol neu gynnyrch anifeiliaid, sy'n mynd yn groes i gredoau crefyddol neu ddiwylliannol:

Brechlyn trwynol yn unig mae fy meddygfa yn ei gynnig fel pigiad ffliw ac mae'n cynnwys gelatin porc sydd ddim yn cael ei ganiatáu yng nghrefydd Islam. Fe wnes i drïo'n galed, ond nid yw staff y feddygfa neu'r fferyllfeydd yn cydweithredu.

Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru

Roedd y diffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol yn effeithio ar bob cymuned a gynrychiolwyd yn yr ymatebion, ond roedd y ffurf a'r goblygiadau'n amrywio ar draws y gwahanol grwpiau. Fel a nodir yn yr enghraifft, roedd rhai ymatebion yn tynnu sylw at bryderon ynglŷn ag ymwybyddiaeth ddiwylliannol sy'n ymwneud yn benodol â chredoau, traddodiadau neu arferion diwylliannol penodol. Fel a nodwyd yn gynharach yn yr adroddiad, roedd hyn yn cynnwys cynorthwyo pobl mewn lleoliadau gofal cymdeithasol:

Dwedwyd wrthym bod rhai wedi profi gofal personol diffygiol – "Mae gwallt Affro fel arfer yn cael ei dorri'n fyr hyd at foel gan na all aelodau staff gwyn ofalu amdano".

Race Council Cymru (Caerdydd a'r Fro)

Drwgdeimlad a Hiliaeth gan Staff

Roedd sawl sefydliad yn adrodd bod y grwpiau'r oeddynt wedi siarad gyda hwy wedi profi drwgdeimlad neu hiliaeth gan staff a oedd yn gweithio yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol. Roedd y profiadau hyn yn amrywio o ddiffyg parch a rhai'n edrych arnynt ac yn eu trin yn wahanol, hyd at gael eu hanwybyddu'n llwyr yn sgil ffactorau megis y ffordd maent yn edrych neu'r ffordd maent yn siarad:

Roedd y rhan fwyaf o'r staff meddygol yn fy nhrin ac yn fy nghefnogi'n dda, ar wahân i un meddyg ymgynghorol a oedd yn nawddoglyd iawn am fy mod i'n fenyw estron. Am ei fod yn estron ei hun, roedd yn dilyn traddodiad ei wlad ef o siarad gyda gŵr y fenyw sy'n glaf yn hytrach nag â'r fenyw ei hun.

Race Council Cymru (Abertawe)

Mae'r rhai hŷn a'r rhai iau yn eu cymunedau yn cael eu trin yn llai teg na'r grwpiau hyn yn y gymdeithas Gymreig, fwyafrifol; yn argyhoeddedig bod angen i wasanaethau cyhoeddus fod yn fwy ymwybodol o wahaniaethau o ran hil ac ethnigrwydd a derbyn gwell hyfforddiant.

Cwmni Diwylliant a Chelfyddydau Romani

Unwaith eto, roedd y mater hwn yn effeithio ar bob cymuned a gynrychiolwyd yn yr ymatebion, gan gynnwys aelodau o gymunedau Teithwyr, Roma a Sipsiwn, yn ogystal â phobl o gefndiroedd gwahanol.

Rhwystrau Iaith

I rai cymunedau penodol, nodwyd bod rhwystrau iaith yn rhwystr allweddol arall sy'n cyfyngu ar fynediad i wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol ac effeithiolrwydd y gwasanaethau hynny. Nodwyd bod rhwystrau iaith yn effeithio ar y gallu i drefnu apwyntiadau, ac wrth gyfathrebu â staff. Gallai hyn arwain at ganlyniadau difrifol, gan gynnwys methu â disgrifio symptomau a phenderfynu ar y diagnosau cywir, a dryswch ynglŷn â sut i gymryd meddyginiaeth sydd wedi'i phresgripsiynu:

Nodwyd mai iaith yw'r rhwystr mwyaf; roedd cyfranogwyr nad Saesneg yw eu hiaith gyntaf yn dweud wrthym bod peidio â chael cyfieithwyr ar y pwynt cyswllt cyntaf wedi arwain at gamddiagnosis neu'r claf yn methu â deall y diagnosis a'r driniaeth.

Race Council Cymru (Gogledd Cymru)

Roedd hyn yn effeithio'n benodol ar rai sydd wedi symud i Gymru'n ddiweddar, gan gynnwys pobl y mae'r Saesneg a'r Gymraeg yn ail iaith iddynt, megis ffoaduriaid a cheiswyr lloches.

Gofal Annigonol

Roedd yr adroddiadau hefyd yn tynnu sylw at bryderon ynglŷn ag ansawdd y gofal roedd pobl a chymunedau yn ei dderbyn. Mynegwyd hyn mewn ffyrdd gwahanol, gan gynnwys y canlyniadau a ddeilliai o'r diffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol, drwgdeimlad gan staff, a rhwystrau iaith a brofai pobl. Roedd hyn hefyd yn amlwg wrth ddeall, rhagweld, ac ymateb i faterion iechyd sydd yn bennaf neu'n fwy tebygol o effeithio ar grwpiau neu gymunedau penodol:

O ran rhwystrau ac anawsterau, roedd yma thema o gleifion nad oeddynt yn teimlo bod meddygon wedi'u haddysgu'n dda iawn am faterion iechyd sy'n effeithio'n bennaf ar bobl o dras Affricanaidd, fel anemia'r crymangelloedd.

Mae Bywydau Du o Bwys

Mae cyfradd uchel o anabledd ymysg y boblogaeth Syriaidd yn rhannol o ganlyniad i anafiadau a gafwyd yn y gwrthdaro yn Syria, ac effeithiwyd ar fynediad at ofal arbenigol. Mae teimlad hefyd, er bod meddyginiaeth yn cael ei phresgripsiynu, nad oes digon o amser yn cael ei dreulio ar ymchwilio i wreiddiau materion iechyd er mwyn i ymyriadau cywirol priodol gael eu cynnal.

Antur Cymru

Gallai canlyniadau'r sefyllfaoedd o ofal annigonol a nodwyd yn yr ymatebion gynnwys canlyniadau iechyd gwaeth, a all wthio grwpiau a chymunedau penodol yn bellach i'r cyrion. Mae hyn yn cyfeirio'n ôl at faterion rhyngblethedd ac effeithiau cymhlethol iechyd diffygiol ar allu rhywun i gyfranogi yn y gymdeithas.

Mynediad ac Amserau Aros

Mynegwyd pryderon cyffredinol hefyd ynglŷn ag amserau aros estynedig. Roedd y rhain yn aml yn ymwneud â defnyddio gwasanaethau gofal iechyd sylfaenol, gan gynnwys apwyntiadau meddygon teulu. Roedd hyn yn fater o bwys yn benodol i unigolion sydd heb dderbyn statws preswlydd sefydlog, neu sydd newydd dderbyn hynny, a'r gallu i droi at arian cyhoeddus. Dwedwyd hefyd ei fod yn rhwystr cymhlethol i' rhai y mae angen cyfieithydd neu ffurfiau eraill ar gymorth arnynt er mwyn mynd i apwyntiad meddygol, a allai achosi oedi i apwyntiadau a thriniaethau:

Roedd un o'r cyfranogwyr yn teimlo bod anhawster ynglŷn ag oedi wrth gael diagnosis. "Arhosodd fy mam am fwy na phedair blynedd cyn cael diagnosis cywir. Yn ystod yr amser yma, fe'i gwnaed yn fethdalwr." Ac yn ôl cyfranogwr arall a ddwedodd eu bod wedi wynebu gwahaniaethu: "Roedden nhw'n ei chael yn anodd rhoi diagnosis i mi oherwydd lliw fy nghroen".

Fforwm Ieuentid BAME Cenedlaethol

Gwrthod Gwasanaeth

Roedd rhai ymatebion hefyd yn nodi y gwrthodwyd gwasanaeth gan sefydliadau iechyd a gofal cymdeithasol i unigolion a oedd yn rhan o'u harolwg. Roedd hyn yn cynnwys gwrthod oherwydd diffyg cyfeiriad sefydlog, gwasanaeth yn cael ei wrthod, yn ôl a ddeallwyd, gan staff ar ôl clywed eu hacen, peidio â chael eu credu, neu'u cymryd o ddifri, neu heb fod â mynediad i arian cyhoeddus oherwydd statws mewnfudo er bod angen sylw brys arnynt:

Mae siarad mewn acen dramor yn arwain at wrthod apwyntiadau dros y ffôn ac wedi gweld eraill yn cael apwyntiadau ar ein holau, pan fyddem ninnau wedi ein gwrthod ar flaen y ciw hyd yn oed yn [practis meddygon teulu a enwyd].

Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru

Adlewyrchwyd y mater hwn ar draws ymatebion a chyda grwpiau gwahanol. Gallai'r canlyniadau fod yn ddifrifol oherwydd, fel yn achos gofal annigonol, gallai gwrthod cymorth arwain at wthio grwpiau a chymunedau yn bellach i'r cyrion yn sgil gwaeth canlyniadau iechyd a llesiant.

Diffyg Dealltwriaeth o Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Mewn ymatebion eraill, gwelwyd bod diffyg dealltwriaeth yn rhwystr i lywio'n effeithiol drwy'r cymorth sydd ar gael a chael mynediad iddo. Yn gysylltiedig yn agos â rhwystrau iaith a all effeithio ar allu pobl i ddeall wrth gyfathrebu â gweithwyr proffesiynol iechyd a gofal cymdeithasol, roedd yr ymatebion hefyd yn cyfeirio at bwysigrwydd bod yn gyfarwydd â sut mae pethau'n gweithio, gan gynnwys llywio drwy gymorth a chael mynediad ato:

Mi wnes i ddod i Gymru ar fy mhen fy hun a chefais gymorth gan ofal cymdeithasol, ond dim ond nawr, o siarad gyda fy Eiriolwr, rwy'n dechrau deall y gwahanol bobl sy'n fy helpu ac i bwy maen nhw'n gweithio. Rwy'n credu y byddai'n helpu bod mwy o wybodaeth yn cael ei hesbonio ar gam cynnar gyda chyfieithydd oherwydd pan nad ydych chi'n siarad Saesneg mae'n anodd gwybod pwy yw pwy a sut gallan nhw eich helpu. Mae'r bobl lle rwy'n byw yn barod eu cymorth ac yn gadarnhaol a chefnogol iawn. Pan gyrhaeddais i Gymru roeddwn i ar fy mhen fy hun ac yn bryderus ac ofnus iawn. Wnaeth y gweithwyr cymdeithasol y gwnes i gwrdd â nhw ddim esbonio wrthyf i ble'r oeddwn i na fy helpu i ddeall yn iawn pwy oedden nhw. Rwy'n gwybod nawr nad oedd ganddyn nhw brofiad o helpu plant sy'n geiswyr lloches ac am amser hir roeddwn i wedi fy ynysu. Ond mae pethau'n newid nawr ac rwy'n deall mwy am sut i ymwneud â phenderfyniadau ynglŷn â fy mywyd. Mae angen i bethau newid fel bod gweithwyr proffesiynol yn gwybod sut i helpu pobl.

TGP Cymru

Pwysigrwydd ffurfiau eraill ar Gymorth

Wrth ymateb i faterion iechyd a llesiant, roedd yr ymatebwyr hefyd yn sôn am bwysigrwydd ffurfiau eraill ar gymorth, gan gynnwys y teulu, y gymuned ehangach a mudiadau trydydd sector. Roedd hyn yn rhannol yn deillio o faterion yn ymwneud â diffyg ymddiriedaeth a sensitifrwydd a oedd yn cael ei gynnig gan wasanaethau cyhoeddus:

Nododd cyfranogwyr hŷn fod eu hanghenion sylfaenol yn cael eu diwallu gan eu cymuned grefyddol a'u teulu. Nid oeddent yn teimlo'n gyfforddus yn troi at wasanaethau prif ffrwd i bobl hŷn.

Y Ganolfan Astudiaethau Islam a Chyngor Mwslimiaid Cymru

Roedd hyn yn effeithio'n benodol ar gymunedau a deimlai fod y ddarpariaeth yn ddiffygiol, gan gynnwys mewn perthynas â darpariaeth a chymorth iechyd meddwl, gan gynnwys pobl â chefnidiroedd Du.

Profiadau Cadarnhaol o Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Thema arall ar draws adroddiadau oedd profiadau cadarnhaol pobl wrth dderbyn cymorth iechyd a gofal cymdeithasol. Roedd hyn yn cynnwys ansawdd y gofal a'r sylw cydwybodol a dderbyniodd pobl:

Cyfeiriodd y rhan fwyaf o'r cyfranogwyr at brofiad da o'r gwasanaeth iechyd ac nid ydynt wedi profi llawer o rwystrau nac anawsterau wrth gael mynediad i'r GIG neu'i defnyddio, am ei bod yn ddiwylliannol amrywiol iawn.

Race Council Cymru (Gorllewin Cymru)

7.2 Canlyniadau

Iechyd a Llesiant Gwael

Oherwydd y rhwystrau a'r cyfyngiadau ychwanegol mae pobl yn eu hwynebu wrth ddefnyddio gwasanaethau, a'r profiadau negyddol o'r cymorth a'r gofal maent yn ei dderbyn, roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw at yr effaith negyddol a gawsant ar iechyd a llesiant. Roedd y thema hon hefyd yn cynnwys cyfeiriadau at COVID-19 a sut mae effeithiau negyddol y pandemig wedi effeithi ar rai cymunedau'n arbennig o anghyfartal a llym, gan gynnwys rhai o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig.

Methu â fforddio bwyta'n iach, a fydd yn gwaethygu am fod COVID yn effeithio'n fwy ar BAME. Ni all 55% o'r ymatebwyr fforddio bwyta'n iach, nid yw 50% yn teimlo'n iach ac nid oes gan 24% ddigon o arian i'w bwydo eu hunain a'u plant.

Horn Development Association

Ynysigrwydd

Siaradodd yr ymatebwyr hefyd am heriau ynysigrwydd cymdeithasol ac unigrwydd yn eu cymunedau. Nid oedd bob amser yn bosibl barnu i ba raddau roedd hyn o ganlyniad i ddarpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol, gan fod y rhan fwyaf o'r cyfeiriadau at y thema hon yn cyfeirio at synnwyr o gael eu hynysu oddi wrth y gymuned ehangach. Cafwyd cyfeiriad hefyd at amgylchiadau cyfredol ynghylch COVID-19 yn gwaethygu'r sefyllfa, yn arbennig i aelodau hŷn y gymuned.

Effeithiau Iechyd Meddwl

Roedd peryglu iechyd meddwl yn bryder allweddol ar draws yr ymatebion. Mynegwyd pryderon cryf ynglŷn ag effaith andwyol a gâi'r gwahaniaethu a'r ynysigrwydd mae pobl a chymunedau'n eu profi ar draws eu bywydau:

Ymhellach, mae'r astudiaeth hon wedi darganfod bod 71% o'r cyfranogwyr yn hawlio bod eu hiechyd meddwl wedi gwaethygu yn ystod y pandemig. Yn ychwanegol, cyfeiriodd cyfranogwyr yr ymchwil yn aml at fater iechyd meddwl a'r effaith sylweddol mae hiliaeth wedi'i chael ar eu hiechyd meddwl. Maent wedi dadlau am well gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru ac am gynnydd yn y nifer o gwrselwyr o gefndiroedd ethnig tebyg.

Panel Cynghori Is-Sahara

Roedd yr ymatebion hefyd yn cyfeirio at amrywiaeth o heriau iechyd meddwl sy'n wynebu pobl a chymunedau, gan gynnwys yn y materion y maent yn eu hwynebu ac wrth gael mynediad at ddarpariaeth iechyd meddwl. Roedd ymdeimlad cyffredinol ar draws yr adroddiadau bod darpariaeth iechyd meddwl yn ddiffygiol, ac nad oedd y ddarpariaeth bresennol bob amser yn effeithiol:

Yn ychwanegol, cyfeiriodd cyfranogwyr yr ymchwil yn aml at fater iechyd meddwl a'r effaith sylweddol mae hiliaeth wedi'i chael ar eu hiechyd meddwl. Maent wedi dadlau am well gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru ac am gynnydd yn y nifer o gwrselwyr o gefndiroedd ethnig tebyg.

Panel Cynghori Is-Sahara

Mater arall mewn perthynas ag iechyd meddwl yw y gallai fod gan gymunedau penodol anghenion penodol, neu fod yn fwy tebygol o gyflwyno â materion iechyd meddwl penodol. Gallai ffoaduriaid a cheiswyr lloches, er enghraifft, fod wedi profi trawma sylweddol yn eu gorffennol sy'n effeithio ar eu hiechyd meddwl. Nodwyd gan sawl ffynhonnell y teimlent nad oedd modd i wasanaethau iechyd meddwl gynorthwyo na mynd i'r afael â'r materion penodol yr oeddynt yn eu profi:

Yn yr un modd, roedd rhai cyfranogwyr wedi cael profiad o wasanaethau a chymorth iechyd meddwl a oedd yn amhriodol neu nad oedd yn diwallu'u hanghenion. Teimlent nad oedd y gwasanaethau'n gwybod beth roeddynt yn mynd drwyddo, ac nad ydynt yn hwyluso grwpiau lle gall pobl gwrdd ag eraill â phrofiadau tebyg, a fyddai'n galonddid iddynt o wybod nad ydynt ar eu pen eu hunain.

Diverse Cymru

7.3 Themâu Ychwanegol

Beth ellir ei wneud?

Nododd yr ymatebion yr hyn maent yn eu hystyried yw'r camau angenrheidiol y dylid eu cymryd i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb ym maes iechyd a gofal cymdeithasol. Ceir galwadau am newid mewn diwylliant ymysg staff gofal cymdeithasol lle gallant werthfawrogi yr amrywiaeth o faterion y gallai pobl o bob ethnigrwydd gyflwyno â hwy, a'u bod yn ymwneud â hwy yn ddiwylliannol sensitif a pharchus. Ceir galwadau hefyd am gynyddu amrywiaeth ar draws y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol i gyfrannu at ymdrechion i wella profiadau a chanlyniadau i'r rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau:

Yn ddealladwy, mae'r awgrymiadau a wnaed [ar draws yr ymatebion] yn cyfeirio at ddiwylliant ymysg gweithwyr meddygol proffesiynol sydd angen newid. Mae angen i weithwyr meddygol proffesiynol gael eu hyfforddi'n well er mwyn mynd i'r afael yn benodol ag unrhyw debygrwydd y byddant yn wahaniaethol a hiliol. Mae angen bod disgwyliad clir nad ydynt yn gwahaniaethu yn erbyn unigolion a'u bod yn cael eu disgyblu'n briodol pan gaiff ei ganfod bod adroddiadau o gleifion yn rhoi gwybod am hiliaeth, boed yn systemig neu fel arall.

Mae Bywydau Du o Bwys

8 Tai a Llety

8.1 Profiadau

I Ba Raddau mae Tai ar Gael ac yn Fforddiadwy

Roedd ymdeimlad cyffredinol bod prinder ar draws pob math o lety a daliadaeth, gan gynnwys rhentu a pherchnogaeth. Roedd hyn yn rhwystr sylweddol i bobl a chymunedau wrth sicrhau llety o ansawdd da. Roedd hyn yn amlwg, er enghraifft, ymysg cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr:

Nid oes digon o lety i'r holl Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru. Mae llawer o Sipsiwn yng Nghymru sydd bellach yn byw mewn tai ond sy'n dymuno y gallent fyw mewn trelar. Mae angen i fwy o safleoedd gael eu hadeiladu ledled Cymru. Rwyf wedi bod yn ymwneud â grwpiau llywio ac asesiadau o anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr ac yn anffodus y ni fel cymuned yw'r olaf bob amser i glywed beth sy'n digwydd. Mae angen i'r cyngor siarad mwy gyda ni a chlywed ein barn.

TGP Cymru

Mynegwyd pryderon hefyd yn ymwneud â'r graddau mae tai ar gael ac yn fforddiadwy, gan gynnwys tai cymdeithasol. Cyfeiriodd rhai ymatebion at y mater bod cyflogau isel a thangyflogaeth, sy'n gyffredin mewn llawer o gymunedau, yn cyfyngu ar y dewis o dai a llety y gallent eu cael. Roedd cyflogau isel a diweithdra, er enghraifft, yn cynyddu'r risg bod pobl yn wynebu cael eu troi allan, a bod hon yn sefyllfa a waethygydd gan COVID-19. Yn fwy cyffredinol, gallai diffyg tai addas arwain at ganlyniadau difrifol i bobl a chymunedau, gan gynnwys profiadau o ddigartrefedd:

Roeddwn i'n ddigartref am flynyddoedd, yn byw heb doiled na chawod, ac wedyn mi gefais fy mhlant, a chael trafferth gyda'r plant. Roeddwn i'n byw mewn trelar ar ddreif pobl a doeddwn i ddim yn gallu cael dŵr bob amser, hyd yn oed. Roedd cyngor X yn gwahaniaethu yn fy erbyn i, oherwydd fy niwylliant. Cefais fy ngorfodi i fynd i mewn i dŷ am mai dyna'r unig ffordd y gallwn i gael toiled a bath i fy mhlant. Does yna ddim system ddigartrefedd i Sipsiwn a Theithwyr.

TGP Cymru

Byw mewn Llety a Rennir

I rai sy'n byw mewn llety a rennir, dwedwyd bod gofodau a rennir yn cynnig eu heriau eu hunain i unigolion o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig. Mae'r materion sy'n ymwneud â llety a rennir yn cynnwys grwpiau lleiafrifol yn destun ymddygiad gwahaniaethol, gan gynnwys cael eu targedu oherwydd eu hil neu ethnigrwydd:

Mae'r ymatebion yn nodi bod llety a rennir yn cyflwyno baich "ymddygiad gwrthgymdeithasol" sy'n cynnwys "gwahaniaethu".

Mae Bywydau Du o Bwys

Ymdrin â Landlordiaid

Roedd byw mewn llety rhent hefyd yn cyflwyno heriau'n ymwneud ag ymdrin â landlordiaid, yn y sectorau tai preifat a chymdeithasol. Mae llawer o unigolion yn cyfeirio at anawsterau gyda'u landlordiaid mewn perthynas â sicrhau bod cynnal a chadw ac atgyweiriadau'n cael eu gwneud, a nodwyd bod hyn yn fater sydd wedi cynyddu ers pandemig COVID-19 gan fod pobl yn treulio mwy o amser gartref. Roedd rhai yn teimlo bod y materion neu broblemau'r oeddynt yn eu codi wedi'u hanwybyddu. Meddai eraill eu bod wedi profi hiliaeth a gwahaniaethu gan landlordiaid:

Dro ar ôl tro, maent wedi cyfeirio at ddigwyddiadau hiliol i'w cymdeithas tai, ond mae'r rhain wedi'u gwrthod a heb gael eu hystyried o ddifri o gwbl. Mewn un achos, gwnaeth y gymdeithas tai ddweud celwydd a bygwth troi'r cyfranogwr allan ar sail ymddygiad gwrthgymdeithasol ar ôl iddynt eu hamddiffyn eu hunain yn erbyn hiliaeth.

Diverse Cymru

Gwahaniaethu Cymunedol

Yn fwy cyffredinol yn y cymunedau mae pobl yn byw ynddynt, roedd yr adroddiadau'n tynnu sylw at ba mor gyffredin yw i bobl brofi gwahaniaethu a hiliaeth. Roedd hyn yn effeithio'n negyddol ar eu gallu i ymgysylltu a chyfranogi yn eu cymunedau lleol, sydd o bosibl yn gwaethygu'u profiad o allgáu cymdeithasol ac o fod wedi'u hynysu:

Mae [un] cyfranogwr wedi profi gwahaniaethu a digwyddiadau o gasineb gyda'u cymdogion. Nid oeddynt wedi nodi mai achos o wahaniaethu neu brofiad negyddol oedd y materion diddiwedd yma gyda'u cymdogion. Gan ddod i gasgliad, cafodd bron i bawb o'r cyfranogwyr brofiadau negyddol. Y prif achosion y gwnaethant eu nodi ar gyfer y profiadau hyn oedd gwahaniaethu systemig, diffyg ymwybyddiaeth neu ddealltwriaeth ddiwylliannol, stereoteipiau, a rhagfarn. Roedd y fenyw yn dal i fynd ymlaen ac ymlaen. Ac ni ddywedodd neb ddim byd. Fe ddwedodd yn glir "Mae'n rhaid i mi baentio fy hun yn ddu i gael pàs bws am ddim". Felly, roeddech chi'n cael yr holl..., weithiau bydd car yn mynd heibio i chi, maen nhw'n eich galw'n "derfysgwr" neu "ewch yn ôl adref" a'r pethau yna. Felly rydych chi'n cyfarwyddo ag e. Am weddill eich bywyd, rydych chi'n byw fan yma, rydych chi'n cyfarwyddo ac wedyn rydych chi'n meddwl ei fod yn normal, wyddoch chi.

Diverse Cymru

8.2 Canlyniadau

Cyflwr Gwael ar Dai

Roedd cyflwr ac ansawdd gwael ar dai yn bryder allweddol yr oedd llawer wedi'i brofi. Tynnwyd sylw at faterion fel lleithder neu lety mewn cyflwr gwael yn gyffredinol. Roedd rhai hefyd yn nodi bod diffyg dodrefn mewn llety rhent neu dai cymdeithasol yn fater o bwys.

Mae rhai teuluoedd â phlant bach yn byw mewn fflatiau un ystafell wely. Mae tai yn dadfeilio ac 'Mae popeth wedi torri'. Mae angen gwelliant helaeth ar dai a chynnal a chadw i geiswyr lloches. I'r rhai sy'n rhentu, mae tai yn aml yn orlawn heb le i'r plant astudio. Mae'r ceiswyr lloches hynny a adroddodd am faterion cynnal a chadw yn eu llety wedi gorfod ffonio Migrant Help i orfodi eu rheolwr tai i fynd i'r afael â'r materion.

Race Council Cymru (Abertawe)

Gorlenwi

Roedd gorlenwi yn ystyriaeth a thema allweddol a gododd ar draws yr ymatebion. Roedd maint bach llawer o'r llety sydd ar gael ac sy'n fforddiadwy, ynghyd â'r posibilrwydd bod gofyn i nifer mawr o bobl fyw yn y gofod hwnnw, yn cael ei ystyried yn bryder allweddol, yn arbennig yng ngoleuni heriau COVID-19. Roedd enghreifftiau hefyd, er enghraifft, lle byddai gorlenwi yn ganlyniad i dai i sawl cenhedlaeth, yn arbennig mewn lleoliadau tai cymdeithasol.

Y prif fater a adroddwyd oedd cydnabod tai amlgenhedlaeth. Wrth gael mynediad i dai cymdeithasol, nid oedd hyn yn cael ei ystyried, gan adael tenantiaid yn aml mewn tai gorlawn nad oedd yn diwallu eu hanghenion.

Race Council Cymru (Casnewydd)

Er bod y rhan fwyaf o'r adroddiadau yn tynnu sylw at fater gorlenwi, awgrymodd un cyflwyniad ei bod yn bosibl nad dyma'r achos mewn cymunedau mwy gwledig:

Yn gyffredinol, nid oes llawer i awgrymu bod ein hymatebwyr yn byw mewn llety gorlawn, fel y gellid ei ddisgwyl mewn ardaloedd metropolitan neu ardaloedd o aneddiadau BME yn hen drefi diwydiannol gogledd Lloegr.

Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru

Anallu i Fforddio Tai

Pryder allweddol ynglŷn â thai oedd anallu llawer o bobl a chymunedau, gan gynnwys rhai o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig, i gael mynediad at y farchnad dai a bod yn rhan ohoni. O'r safbwyntiau hyn, roedd cyflogau isel, tldi, a gwahaniaethu systemig ehangach yn golygu bod rhai grwpiau mewn llai o fodd i sicrhau arian a phrynu eu cartrefi eu hunain. O'r safbwyntiau hyn, mae anghydraddoldebau o ran cyfleoedd a chanlyniadau, yn arbennig mewn perthynas ag addysg, cyflogaeth ac incwm, yn effeithio ar allu pobl i sicrhau

sicrwydd ariannol drwy gronni asedau. Yn ei dro, gallai hyn barhau ac atgyfnerthu anghydraddoldebau yn y gymdeithas:

Oherwydd eu hincwm isel a natur dros dro eu swyddi, mae llawer o bobl BAME sydd ddim yn gymwys i gael morgeisi neu gael eu troed ar yr ysgol eiddo. O ganlyniad i hyn, roeddynt yn parhau mewn llety tenantiaeth am weddill eu bywydau.

Mae Bywydau Du o Bwys

9 Arweinyddiaeth a Chynrychiolaeth

9.1 Profiadau

Yr Angen am Arweinyddiaeth Fwy Amrywiol

Ar draws yr ymatebion, tynnwyd sylw at bwysigrwydd adlewyrchu a chynrychioli amrywiaeth o leisiau a chefnidiroedd pobl a chymunedau ledled Cymru mewn arweinyddiaeth. Roedd hyn o safbwynt sicrhau y caiff y lleisiau hyn eu hystyried wrth wneud penderfyniadau, ond hefyd wrth sicrhau y gall y grwpiau hyn gyfranogi'n fwy ystyrlon yn y gymdeithas. O'r safbwyntiau hyn, cafwyd cydnabyddiaeth ymhlyg ac eglur nad yw arweinyddiaeth yn gynrychioliadol o amrywiaeth lawn pobl Cymru, o ran aelodaeth deddfwriaethau a sefydliadau, ac o ran cynnwys barn a safbwyntiau wrth lunio polisi.

Mynegodd cefnogwyr Mae Bywydau Du o Bwys Cymru 'ie' clir i gael arweinyddiaeth fwy amrywiol i gynorthwyo gwell dealltwriaeth o anghenion pobl yng Nghymru. Rhagwelwyd y byddai anawsterau â chyfathrebu yn cael eu goresgyn gan gamau o'r fath a chreu mwy o gyfleoedd i bobl rannu eu safbwyntiau.

Mae Bywydau Du o Bwys

Diffyg Gwybodaeth am Lywodraeth Cymru

Rhwystr allweddol i ymwneud â'r cylch cyhoeddus y cyfeiriwyd ato ar draws yr ymatebion oedd gwybodaeth a dealltwriaeth am gylch gwaith Llywodraeth Cymru, sut caiff penderfyniadau eu gwneud, a sut mae pobl a chymunedau yn ymgysylltu â llunio polisi:

Mae ein harolwg wedi dangos yn glir bod llawer o bobl Sipsiwn, Roma a Theithwyr sydd ddim yn ymwybodol o'u hawliau; sydd yn brin eu gwybodaeth, os oes ganddynt o gwbl, am strategaethau, cynlluniau gweithredu a pholisïau Llywodraeth Cymru ar gydraddoldeb a hil; sy'n credu nad yw Llywodraeth Cymru yn cydnabod nac yn parchu hawliau ac anghenion Romani a Theithwyr; sydd â phrofiad o swyddogion llywodraeth leol heb unrhyw ddealltwriaeth o ddiwylliannau Romani a Theithwyr nac unrhyw barch at y naill na'r llall.

Cwmni Diwylliant a Chelfyddydau Romani

Rhestrau Byr sy'n cynnwys pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn unig

Thema arall a archwiliwyd ar draws yr adroddiadau oedd rôl rhestrau byr sy'n cynnwys pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn unig ar gyfer swyddi arweinyddol penodol, gan gynnwys penodiadau gwleidyddol. Lle y codwyd y thema hon, roedd yn ymddangos bod cefnogaeth i'r ymagwedd hon er mwyn sicrhau bod arweinyddiaeth yn fwy cynrychioliadol o wahanol bobl a chymunedau:

Gofynnodd yr arolwg wedyn a ddylai fod cytundeb trawsbleidiol ynglŷn â rhestr fer i bobl BAME yn unig i sicrhau mwy o amrywiaeth mewn cynrychiolaeth wleidyddol yng Nghymru. Roedd mwyafrif y cyfranogwyr yn cytuno. "Byddai'n hyfryd cael pob cymuned wedi'i chynrychioli".

Race Council Cymru (Gogledd Cymru)

9.2 Canlyniadau

Gwella ymgysylltiad a chyfranogiad

Ar draws yr ymatebion, teimlwyd y byddai arweinyddiaeth fwy amrywiol o gymorth i gynyddu ymgysylltiad a chyfranogiad gan gymunedau lleiafrifol ledled Cymru. Yn ymhlyg yn y safbwyntiau hyn roedd ymdeimlad bod diffyg amrywiaeth yn rhwystr i gyfranogi ac ymgysylltu'n ystyrlon:

Mae gobaith y byddai mwy o amrywiaeth [mewn arweinyddiaeth] yn helpu pobl i ffynnu, i gyflawni, i arweinwyr fod yn fwy hygyrch a haws uniaethu â hwy, i gael mwy o gyfle i ymgynghori ag arweinwyr a chreu esiamplau da i genedlaethau'r dyfodol. Mae ymdeimlad cryf y byddai unigolion yn teimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi lawer mwy ac mewn gwell sefyllfa i gyfrannu'n gadarnhaol i Gymru. Ac mae ymdeimlad dwfn, o gael gwell cynrychiolaeth, na fyddai storïau'n cael eu "hanghofio neu'u hanwybyddu".

Mae Bywydau Du o Bwys

10 Casgliadau

Gyda'i gilydd, ymgysylltodd y sefydliadau â bron i 2,000 o bobl o bob rhan o Gymru er mwyn deall eu profiadau go iawn o hiliaeth a gwahaniaethu. Maent yn cynnwys lleisiau o amrywiaeth o gymunedau, cefndiroedd, a thraddodiadau, ac yn tynnu sylw at yr amrywiaeth sydd yng nghymdeithas gyfoes Cymru. Mae'r ymatebion yn darparu tystiolaeth bwerus a theimladwy am natur a goblygiadau byw â hiliaeth a gwahaniaethu.

Mae profiadau go iawn a safbwyntiau pobl a chymunedau yn bwysig er mwyn deall ac ymateb i hiliaeth, gwahaniaethu, ac anghydraddoldeb. Mae'n helpu i daflu goleuni ar rôl a deinameg rhyngblethedd gan gynnwys y ffyrdd mae hil ac ethnigrwydd yn rhyngblethu â ffactorau eraill megis statws economaidd-gymdeithasol, rhywedd, cred grefyddol ac anabled wrth ffurfio profiadau a chanlyniadau. Ochr yn ochr â data meintiol ehangach sy'n dangos maint yr anghydraddoldebau mae pobl a chymunedau yn eu profi, gall profiadau go iawn dynnu sylw at natur hiliaeth, sut mae'n gweithredu, a'r effaith y gall ei chael. Mae deall a dadansoddi disgrifiadau naratif o hiliaeth a'r effaith y gall ei chael yn cynnig sylfaen dystiolaeth bwysig er mwyn ymateb i'r materion sy'n cael eu codi ganddynt, gan gynnwys drwy ddatblygu'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol.

Hiliaeth a Gwahaniaethu

Mewn sgysiau gyda phobl a chymunedau, mae'r ymatebion yn tynnu sylw at amrywiaeth enfawr o ffyrdd y gall gwahaniaethu hiliol weithredu, a'r effaith y gall ei chael. Mae hyn yn cynnwys hiliaeth agored, megis troseddau casineb a thrais hiliol llafar, yn ogystal â hiliaeth gudd, megis micro-ymosodiadau a rhagfarnau diarwybod sy'n llywio rhyngweithiadau. Mae'r ymatebion hefyd yn disgrifio hiliaeth sefydliadol, gan gynnwys proffilio a gwahaniaethu ystadegol, sy'n arwain at driniaeth wahanol i bobl o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig gan sefydliadau a mudiadau cyhoeddus a phreifat.

Roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw at achosion neu sefyllfaoedd penodol iawn sy'n effeithio ar bobl neu gymunedau penodol, yn ogystal â thueddiadau trosfwaol sy'n ffurfio anghydraddoldebau yn fwy cyffredinol. Mae hyn yn cynnwys gwahaniaethu penodol mae cymunedau penodol yn ei profi, megis cymunedau Mwslimaidd Cymru ac Islamoffobia. Roedd ymatebion eraill yn tynnu sylw at hiliaeth a gwahaniaethu cyffredinol mae pobl yn eu profi ar draws llawer o agweddau ar eu bywyd, gan gynnwys pobl sydd â threftadaeth Ddu neu gymysg eu hil.

Gall effeithiau allgáu yn sgil hiliaeth a gwahaniaethu fod yn ddifrifol. Mae'r ymatebion yn amlinellu sut gall hiliaeth gyfrannu at wthio pobl a chymunedau i'r cyrion mewn ffyrdd sy'n eu distewi ac yn parhau ac atgyfnerthu anghydraddoldebau, gan gynnwys mewn perthynas â chyfleoedd a chanlyniadau. Ar lefel unigol, gall profiadau o hiliaeth a gwahaniaethu hefyd achosi trawma, cynyddu ynysigrwydd cymdeithasol a thanseilio llesiant, yn arbennig mewn perthynas ag iechyd meddwl pobl.

Goblygiadau Posibl i'r Cynllun Gweithredu

Yn ogystal â'r hiliaeth a'r gwahaniaethu mae pobl a chymunedau yn eu profi mewn lleoliadau a meysydd polisi penodol, roedd yr ymatebion hefyd yn tynnu sylw at ddiffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol, mewn rhyngweithiadau unigol, ac ar lefel sefydliadol. Roedd yr ymatebion yn disgrifio achosion lle roedd pobl wedi'u trin mewn ffyrdd a oedd yn ansensitif i'w anghenion, credoau diwylliannol, neu draddodiadau penodol.

Ar y llaw arall, roedd yr ymatebion yn tynnu sylw at brofiadau a diolchgarwch am wasanaethau a chymorth a oedd yn gadarnhaol a diwylliannol sensitif. Mae hyn yn awgrymu y gallai gwella ymwybyddiaeth ddiwylliannol mewn gwasanaethau cyhoeddus ac ar draws gwasanaethau fod yn llwybr gwerthfawr i wella ymddiriedaeth ac ymgysylltiad. Mewn ymatebion, nodwyd y gallai mwy o hyfforddiant mewn perthynas ag ymwybyddiaeth ddiwylliannol fynd i'r afael ag ansensitifrwydd yn ogystal ag agweddau cyffredinol a chanfyddiadau o bobl a chymunedau.

Gyda'i gilydd, mae'r hiliaeth, y gwahaniaethu, yr ansensitifrwydd diwylliannol a'r diffyg derbyniad mae pobl yn eu profi yn cyfrannu at danseilio ymddiriedaeth ac ymgysylltiad gan bobl a chymunedau, yn arbennig mewn perthynas â gwasanaethau a chymorth a ddarperir drwy sefydliadau cyhoeddus. Roedd y mater hwn yn cael ei gymhlethu gan ddiffyg llais a chynrychiolaeth, mewn prosesau democrataidd ehangach ar y lefel leol a chenedlaethol, yn ogystal ag o ran dylunio a llywodraethu gwasanaethau cyhoeddus. Thema drosfwaol allweddol arall yw diffyg deialog a chyfathrebu effeithiol ac ystyrion rhwng pobl a chymunedau a sefydliadau a mudiadau, cyhoeddus a phreifat.

Mae hyn yn awgrymu y gallai gwell cyfathrebu ynghyd â chyfranogi'n fwy ystyrion feithrin perthnasoedd mwy cadarnhaol ac ymddiriedaeth rhwng sefydliadau a phobl o gymunedau Duon, Asiaidd a Lleafrifoedd Ethnig. Mae hyn yn cynnwys mwy o ymgysylltu a chyfranogi wrth wneud penderfyniadau a llunio polisi, yn ogystal a gwell cyfathrebu gan wasanaethau cyhoeddus. Mae'r modd mae grwpiau a mudiadau wedi ymgysylltu â'r gymuned i lywio datblygiad y Cynllun Gweithredu yn dangos sut gall hyn cael ei gyflawni.

Roedd hefyd ymdeimlad cyffredinol o rwystredigaeth ag ymdrechion i fynd i'r afael â hiliaeth ac anghydraddoldebau ehangach, gyda rhai'n tynnu sylw at ddiffyg cynnydd ar faterion fel amrywiaeth, cynrychiolaeth ac anghydraddoldebau parhaus o ran cyfleoedd a chanlyniadau. Mynegwyd pryderon hefyd mewn rhai ymatebion nad oedd rhai elfennau o ymgynghori ac ymgysylltu'n arwain at gynnydd. Roedd hyn yn cyfrannu ymhellach at danseilio ymddiriedaeth mewn sefydliadau i sicrhau newid go iawn ac yn rhwystr i ddenu ymgysylltiad cadarnhaol gan bobl a chymunedau.

Wrth ymateb i'r pryderon hyn ynglŷn â llunio polisi, gallai fod yn bwysig dod o hyd i gyfleoedd a mecanweithiau oddi mewn i'r ysgogiadau polisi sydd ar gael i'r llywodraeth a fydd yn cyflawni newidiadau mwy uniongyrchol a diriaethol i fywydau pobl. Gall natur gymhleth, hanesyddol a sefydledig yr hiliaeth a'r rhagfarnau y mae rhai yn y gymdeithas yn eu coleddu gyfyngu ar ba mor effeithiol a chyflym y gall polisi newid agweddau a rhagfarnau unigolion a chyfunol sy'n sylfaen i dueddiadau hiliol. Gallai polisi fod ar ei fwyaf effeithiol wrth greu amgylchedd mwy cynhwysol, sy'n hybu goddefgarwch ac yn herio anoddefgarwch ar lefel

sefydliadol. Gallai sicrhau bod yr holl ysgogiadau polisi'n gweithio tuag at y nodau hyn, gan gynnwys drwy gynrychiolaeth, rheoleiddio, cyllido, eiriolaeth a phartneriaethau, olygu bod ymatebion polisi yn fwy effeithiol a chyflawni cynnydd mwy diriaethol i bobl a chymunedau.

Roedd yr ymatebion hefyd yn dangos bod yr heriau a'r rhwystrau sy'n cael eu cyflwyno gan hiliaeth a gwahaniaethu yn cael eu cymhlethu gan ffactorau eraill, gan gynnwys rhywedd rhywun, lle mae'n byw, a'i statws economaidd-gymdeithasol. Nododd rhieni, a mamau yn arbennig, er enghraifft, eu bod yn profi heriau penodol sy'n effeithio ar eu gallu i gyfranogi mewn cymdeithas, yn arbennig mewn perthynas â chael mynediad at waith, sy'n cymhlethu'r rhwystrau maent wedi'u profi oherwydd eu hethnigrwydd.

Mae hyn yn awgrymu y gallai fod galw am ymatebion polisi cydlynol ar draws meysydd sylweddol o'r Llywodraeth i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau. Cyfeiriodd yr ymatebion at yr anghydraddoldebau iechyd y mae pobl o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn eu profi, a allai fod yn gysylltiedig hefyd ag anghydraddoldebau'n ymwneud â gwahaniaethau mewn cyflogaeth ac incwm. Gallai atebion sy'n ceisio mynd i'r afael â'r naill heb y llall, felly, fod yn llai effeithiol o ran sicrhau gwell cydraddoldeb, gan gynnwys o ran canlyniadau.

Goblygiad allweddol i'r Cynllun Gweithredu yw mynd i'r afael â'r hiliaeth a'r gwahaniaethu sylfaenol sy'n ffurfio profiadau pobl ac y tynnwyd sylw atynt ar draws yr ymatebion. Roeddynt yn aml yn nodi bod yr hiliaeth y maent yn ei phrofi yn deillio o sefyllfa o ddiffyg dealltwriaeth ac empathi, yn ogystal ag o safbwyntiau a thueddiadau rhagfarnllyd. O'r safbwyntiau hyn, roedd hyrwyddo a dathlu amrywiaeth a gwahanol ddiwylliannau a thraddodiadau yn bwysig; gan godi'u proffil a herio naratifau a stereoteipiau negyddol a rhagfarnllyd. Gallai hefyd gyfrannu at wella dealltwriaeth a gwybodaeth am wahanol ddiwylliannau, sy'n fan cychwyn pwysig i newid canfyddiadau ac agweddau.

Roedd addysg yn fwy cyffredinol yn cael ei ystyried yn benodol o bwysig ar draws yr ymatebion. Roedd hyn yn cynnwys cyflawni cwricwlwm mwy amrywiol a chynhwysol sy'n galluogi'r holl blant a phobl ifanc i archwilio a deall gwahaniaeth. O'r safbwyntiau hyn, gallai addysg weithio i sbarduno newidiadau hirdymor yn y canfyddiad sydd o bobl o gymunedau Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig a sut y cânt eu drin yn y gymdeithas. Ystyriwyd mai addysg hefyd yw'r sail i fynd i'r afael â materion eraill mae pobl a chymunedau yn eu profi, gan gynnwys mynd i'r afael â diffyg cyfleoedd a thlodi. O'r safbwyntiau hyn, roedd gwella cyfleoedd addysg a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau canlyniadau ym myd addysg yn fan cychwyn pwysig i hybu mwy o gydraddoldeb ledled Cymru.

Atodiad 1: Ymatebion

Mae'r adran hon yn amlinellu'r mudiadau a gynorthwyodd ac a hwylusodd y gwaith o ymgysylltu â'r gymuned. Y mae hefyd, lle y bo'n bosibl, yn disgrifio'r cymunedau y gwnaethant ymgysylltu â hwy i ddeall profiadau go iawn cymunedau ledled Cymru.

Antur Cymru

Menter gymdeithasol sy'n eiddo i'r gymuned yw Antur Cymru. Mae'n gweithio gyda chymunedau i hybu twf a gweithgarwch economaidd. Mae'n cynnig amrywiaeth o gymorth a chynghor sy'n annog, meithrin a hyrwyddo busnesau llwyddiannus sy'n gweithio mewn cymunedau.

Fel rhan o'r ymgysylltu â'r gymuned, ymgysylltodd Antur Cymru â menywod sy'n rhan o'r cymunedau o Ffoaduriaid o Syria ledled Sir Gaerfyrddin, Ceredigion a Phowys. Drwy amryw ddulliau ymgysylltu, gan gynnwys holiadur cyffredinol a nifer o weithdai grŵp ar-lein, casglodd Antur Cymru farn a phrofiadau'r menywod hyn mewn perthynas â'r meysydd thematig sydd wedi'u hamlinellu yn y Cynllun Gweithredu. Siaradodd Antur â Chyfanswm o 65 o fenywod ar draws y gymuned.

Avant Cymru

Cwmni theatr blaengar o gymoedd de Cymru yw Avant Cymru. Maent yn creu gweithgarwch theatr, dawn, Hip Hop ac artistig sy'n berthnasol ac unigryw, gyda'r gymuned ac i'r gymuned, ac yn hyrwyddo'r gwaith yma yn lleol ac ymhell. Eu nodau yw cyfoethogi ac ysbrydoli pobl a sicrhau dathlu, cadwraeth ac adfywio cymunedol.

Cyflwynodd Avant ymateb fideo sy'n seiliedig ar leisiau oddi mewn i'r cwmni theatr ac ar draws y cwmni. Archwiliwyd amrywiaeth o faterion yn ymwneud â'r celfyddydau, diwylliant a threftadaeth, gan gynnwys cyfleoedd i archwilio, datblygu a rhannu ymarfer artistig, yn ymwneud â dawn yn benodol. Mae modd gweld ymateb Avant drwy'r [ddolen hon](#).

Mae Bywydau Du o Bwys Cymru

Mudiad yw Mae Bywydau Du o Bwys Cymru (BLM Cymru) sy'n cael ei arwain gan unigolion sy'n cydsefyll yn erbyn anghyfiawnderau hiliol y mae pobl ddu yn eu profi yng Nghymru ac yn fyd-eang. Ei nod yw dwyn ynghyd rwydwaith o arweinwyr protestiadau rhanbarthol BLM i gydweithio i yrru ymlaen ar y galwadau allweddol ym Maniffesto BLM Cymru, a luniwyd ar y cyd rhwng yr holl aelodau ledled Cymru.

Er mwyn ymgysylltu â chymunedau, rhannodd BLM Cymru holiadur y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol a luniwyd gan Race Council Cymru. Nod yr holiadur oedd canolbwyntio ar brofiad go iawn pobl sydd â nodweddion gwarchoddedig (hil). Cyfrannodd cyfanswm o 113 o gyfranogwyr eu barn. Rhannodd pobl eu profiadau o Addysg, Iechyd a Gofal Gymdeithasol,

Cyflogaeth ac Incwm, Tai, Troseddu a Chyfiawnder, Diwylliant, Treftadaeth a Thwristiaeth, Arweinyddiaeth a Chynrychiolaeth yng Nghymru.

Y Ganolfan Astudiaethau Islam a Chyngor Mwslimiaid Cymru

Gwnaeth y Ganolfan Astudiaethau Islam yn y DU ym Mhrifysgol Caerdydd, gyda chymorth Cyngor Mwslimiaid Cymru, ymgysylltu â chymunedau Mwslimaidd ledled Cymru. Mae'r Ganolfan Astudiaethau Islam yn y DU yn ganolfan ymchwil amlddisgyblaethol sy'n canolbwyntio ar archwilio bywydau cymunedau Mwslimaidd ledled Prydain. Mae Cyngor Mwslimiaid Cymru yn gysylltiedig â Chyngor Mwslimiaid Prydain Fawr ac yn fudiad ymbarél eang i wasanaethu anghenion y gymuned Fwslimaidd ledled Cymru.

Drwy amrywiaeth o ddulliau ymgysylltu, gan gynnwys grwpiau trafod ac arolwg ar-lein, roedd yr ymchwil yn ceisio deall profiadau'r gymuned o gydraddoldeb, hiliaeth, Islamoffobia, a gwahaniaethu. Ymgysylltodd yr ymchwil â 51 o Fwslimiaid Cymru o amryw oedrannau, rhyweddau, cefndiroedd ac ethnigrwydd. Gwnaeth yr arolwg ar-lein, er enghraifft, ymgysylltu â 24 o ymatebwyr. O'r rhain, roedd 62.5 y cant o'r ymatebwyr yn wrywod, a 37.5 y cant yn fenywod. Cafwyd amrywiaeth eang o oedrannau, o 19 i dros 60 oed, gyda 41.7 y cant o'r ymatebion yn dod o'r band oedran 19-29. Mae cefndiroedd ethnig yr ymatebwyr yn dilyn yr un patrwm â'r grwpiau trafod, gyda chefnidiroedd Asiaidd wedi'u cynrychioli fwyaf; Pacistaidd (19.2 y cant) a Bangladeshaid (25 y cant). Roedd ymatebwyr eraill o darddiad ethnig Arabaidd (8.3 y cant), Gwyn (8.3 y cant), Cymysg (8.3 y cant) ac Affricanaidd (4.2 y cant).

Diverse Cymru

Elusen Gymreig yw Diverse Cymru sydd wedi ymrwymo i gynorthwyo pobl sy'n wynebu anghydraddoldeb a gwahaniaethu oherwydd oedran, anabledd, ailbennu rhywedd, priodas a phartneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth, hil, crefydd neu gred, rhyw a chyfeiriadedd rhywiol. Mae Diverse Cymru yn ceisio grymuso pobl a chymunedau drwy amrywiaeth o gymorth, gan gynnwys cyngor ac eiriolaeth, taliadau uniongyrchol, a darparu gwasanaethau iechyd meddwl.

Gan wrando ar leisiau oddi mewn i'r gymuned, aeth Diverse Cymru ati i geisio deall amryw agweddau ar fywydau pobl. Roedd hyn yn cynnwys profiadau cadarnhaol a negyddol, gan gynnwys yn ymwneud â gwahaniaethu. Roeddynt hefyd yn archwilio'r hyn sy'n bwysig i bobl a chymunedau, a beth fyddai'n gwneud eu bywydau'n well. Wrth ddeall profiadau pobl a chymunedau, ymgysylltodd Diverse Cymru ag oedolion a phobl ifanc Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig. Roedd mwyafrif y cyfranogwyr yn hunan-ddiffinio eu hunain yn Ddu.

Cymdeithas Ddiwylliannol Hindŵaidd Cymru

Ymddiriedolaeth elusennol yw Cymdeithas Ddiwylliannol Hindŵaidd Cymru sy'n cael ei rhedeg gan y gymuned Indiaidd yng Nghymru. Ei nod yw hwyluso'r gymuned Indiaidd i integreiddio'n llyfn yn y gymuned leol ehangach. Mae'r Gymdeithas yn darparu cyfleoedd ac adnoddau i gymunedau Indiaidd a lleol o bob cefndir, gan gynnwys darparu synnwyr o hunaniaeth i'r gymuned ban-Indiaidd yn ne Cymru. Nod y Gymdeithas yw datblygu a dathlu

diwylliant, gwerthoedd a thraddodiadau Indiaidd drwy addysg, hyfforddiant a gweithgareddau cymdeithasol a diwylliannol, a hybu integreiddio, cytgord, amrywiaeth a chydaddoldeb.

Er mwyn ymgysylltu â chymunedau, canolbwyntiodd y Gymdeithas ar brofiadau pobl yn eu gweithle, eu hanghenion iechyd a llesiant a'u profiadau o gael mynediad i gymorth, yn gadarnhaol a negyddol. Drwy'r sgysiau, tynnwyd sylw at agweddau pwysig megis hiliaeth a heriau iechyd meddwl sy'n wynebu pobl a chymunedau. Drwy arolwg ar-lein, ymgysylltodd y Gymdeithas â 137 o bobl o amrywiaeth eang o oedrannau, cymunedau a chefnidiroedd. Ymgysylltodd y Gymdeithas â phobl o dreftadaeth Affricanaidd, Bangladeshaidd, Tsieineaidd, Indiaidd, Pacistanaidd a Ffilipinaidd, ymysg eraill.

Horn Development Association

Mae Horn Development Association yn darparu amrywiaeth o gymorth i gymunedau sy'n byw ledled Caerdydd, gan gynnwys yn Butetown, Grangetown a Glan yr Afon. Nod y Gymdeithas yw darparu amrywiaeth eang o wasanaethau a chymorth i'r gymuned, gan gynnwys cyfleoedd i gymunedau ddod ynghyd ar sail cerddoriaeth, bwyd a chwaraeon. Mae'r Gymdeithas hefyd yn darparu cyfleoedd dysgu heb fod yn ffurfiol, gan gynnwys hyfforddiant a chymwysterau. Mae'r Gymdeithas eisiau rhoi'r cyfle i gymaint o bobl â phosibl ddatblygu hyder, ysgogiad a chyfleoedd i wella eu bywydau.

Er mwyn ymgysylltu â chymunedau sy'n byw ledled Caerdydd, dosbarthodd y Gymdeithas holiadur ar-lein ac ar ffurf copi caled. Ymgysylltodd y Gymdeithas â chyfanswm o 256 o deuluoedd sy'n ystyried eu hunain yn Ddu, Asiaidd neu Leiafrifoedd Ethnig. Roeddynt yn casglu barn a safbwyntiau pobl ar draws y gwahanol feysydd thematig a nodwyd gan y Cynllun Gweithredu, gan gynnwys cyflogaeth, iechyd, ac ymgysylltu â'r gymuned. Ni cheisiodd y Gymdeithas gofnodi hunaniaethau hil na diwylliannol yr ymatebwyr (megis Indiaidd neu Somaliaidd), gan geisio yn hytrach sicrhau bod y ffurflenni'n cael eu llenwi gan bobl BAME a'u teuluoedd. Roedd hyn oherwydd cyfyngiadau ymddangosiadol dosbarthiadau mwy cyffredin o hil ac ethnigrwydd nad ydynt yn adlewyrchu hunaniaeth a phrofiad yn gywir, yn arbennig y teuluoedd hynny sy'n ystyried eu hunain yn gymysg eu hil.

KIRAN

Mudiad nid er elw yw'r Rhwydwaith Cysylltiadau Rhyng-Gymunedol Seiliedig ar Wybodaeth (KIRAN) sy'n seiliedig yn y Deyrnas Unedig. Sefydlwyd KIRAN i hybu ymgysylltiad cymunedol ar sail gwybodaeth. Ei nod yw meithrin yr arfer, yn seiliedig ar wybodaeth, o dderbyn gwahanol ddiwylliannau, treftadaeth a thraddodiadau sy'n gyffredin ymysg amryw gymunedau yn y Deyrnas Unedig. Mae KIRAN yn gweithio'n bennaf i bobl yng Nghaerdydd a'r cyffiniau. Mae'n trefnu llawer o raglenni wythnosol a misol er mwyn ymgysylltu ag aelodau'r gymuned a lleihau ynysigrwydd cymdeithasol. Mae ei holl raglenni wedi'u llunio ar gyfer cymunedau lleol, gan gymunedau lleol.

Er mwyn ymgysylltu â chymunedau, paratôdd KIRAN holiadur (gyda chwestiynau penagored) i gasglu barn am gydraddoldeb hil yn ein cymunedau. Dosbarthwyd yr arolwg drwy amryw sianeli, gan gynnwys drwy Facebook, WhatsApp ac e-bost. Cynhaliwyd fforymau ar-lein hefyd,

yn ogystal â chyfweliadau manylach. Ymatebodd cyfanswm o 352 o bobl o wahanol deuluoedd yn ddiennw, ac ni chasglwyd unrhyw ddata personol e.e. enw, cyfeiriad, ffotograffau.

Mudiad Meithrin

Mae'r Mudiad Meithrin yn elusen gofrestredig sy'n arbenigo mewn gofal plant ac addysg y blynyddoedd cynnar. Ei nod yw rhoi i bob plentyn ifanc yng Nghymru, waeth beth yw eu cefndir, y cyfle i gael mynediad at wasanaethau a phrofiadau blynyddoedd cynnar drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r Mudiad Meithrin yn cynnig amryw wasanaethau a chymorth, gan gynnwys grwpiau 'Cymraeg i Blant', Cylchoedd Ti a Fi, Cylchoedd Meithrin a Meithrinfeydd Dydd. Mae'n hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg gyda'r nod o greu mwy o siaradwyr Cymraeg ifanc yng Nghymru erbyn 2050.

Er mwyn ymgysylltu â phobl a chymunedau, siaradodd y Mudiad Meithrin ag 16 o unigolion. Rhoddodd pob cyfranogwr ddisgrifiad naratif manwl, naill ai'n ysgrifenedig neu dystiolaeth bersonol, o'u profiadau o ddefnyddio neu weithio mewn lleoliadau gofal plant. Roedd pob un o'r cyfranogwyr naill ai wedi dewis gofal plant neu addysg cyfrwng Cymraeg i'w plant eu hunain; wedi bod drwy ofal plant neu addysg cyfrwng Cymraeg eu hunain; wedi dysgu Cymraeg fel oedolion; wedi gweithio ym maes gofal plant neu addysg cyfrwng Cymraeg; wedi bod eisiau dysgu Cymraeg; neu wedi profi cyfuniad o'r rhain.

Fforwm Ieuencid Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig Lleiafrifol Cenedlaethol

Nod y Fforwm Ieuencid BAME Cenedlaethol yw hybu a rhoi sylw i leisiau pobl ifanc o gefndiroedd Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig rhwng 11 a 25 oed. Mae'r Fforwm Ieuencid yn ceisio mynd i'r afael â materion sy'n bwysig i bobl ifanc a'u teuluoedd, a datblygu rhaglenni ac offer eiriolaeth i ymateb i anghenion pobl ifanc. Mae'r Fforwm hefyd yn ceisio cwrdd â phenderfynwyr oddi mewn i Lywodraeth Cymru ac asiantaethau eraill i roi adborth ar y materion y mae pobl ifanc yng Nghymru yn eu hwynebu.

Rhoddodd y Fforwm Ieuencid y dasg i aelodau'r pwyllgor i ymgysylltu â phobl ifanc ledled Cymru. Gan ddefnyddio'r arolwg a ddatblygwyd gan Race Council Cymru, ymgysylltodd y Fforwm â phobl ifanc drwy amryw ddulliau, gan gynnwys arolwg ar-lein, dros y ffôn, a thrwy grwpiau ffocws ar-lein. Roedd yr ymchwil yn archwilio profiadau pobl ifanc ar draws y gwahanol feysydd polisi a nodwyd yn y Cynllun Gweithredu. Siaradodd y Fforwm Ieuencid â chyfanswm o 65 o gyfranogwyr ledled Cymru. Gofynnwyd i'r cyfranogwyr hunan-nodi eu hethnigrwydd, a chofnodwyd 21 ethnigrwydd.

Cymdeithas Gymunedol Pobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig Castell-nedd Port Talbot

Mae Cymdeithas Gymunedol Pobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig Castell-nedd Port Talbot yn ceisio cynrychioli gweledigaeth a llais cymunedau ledled Castell-nedd Port Talbot a thu hwnt. Drwy amrywiaeth o weithgareddau a chymorth, mae'r Gymdeithas yn ceisio hybu cydraddoldeb ac amrywiaeth er budd y gymuned. Nod y Gymdeithas yw dathlu amrywiaeth ddiwylliannol, a hybu cydlyniant cymunedol. Y mae hefyd yn ceisio grymuso aelodau

cymunedau lleiafrifoedd ethnig i gyfranogi'n llawnach yn y gymdeithas drwy addysg a hyfforddiant. Hefyd, mae'n ceisio darparu llais a bod yn gynrychioliadol o gymunedau Duon a Lleiafrifoedd Ethnig yng Nghastell-nedd Port Talbot.

Gwahoddwyd pobl â chefnidiroedd lleiafrifoedd ethnig, gan gynnwys Sipsiwn, Roma a Theithwyr, o bob rhan o Gastell-nedd Port Talbot i rannu eu profiadau o fyw yng Nghastell-nedd Port Talbot mewn arolwg ar-lein. Gweithiodd y Gymdeithas mewn partneriaeth â Thîm Diogelwch Cymunedol a Gwasanaeth Dysgwyr Bregus Castell-nedd Port Talbot, i lunio dau arolwg, un wedi'i anelu at oedolion a'r llall at bobl ifanc. Nod yr arolwg oedd cael dealltwriaeth o brofiadau go iawn pobl BAME yng Nghastell-nedd Port Talbot, gan ganolbwyntio ar dai, cydlyniant cymunedol, addysg a chyflogaeth. Rhoddodd cyfanswm o 143 o bobl o'u hamser i lenwi'r arolwg, gan gynnwys pobl ifanc ac oedolion o amrywiaeth eang o gymunedau sy'n byw yng Nghastell-nedd Port Talbot.

Cymdeithas Affrica Gogledd Cymru

Mae Cymdeithas Affrica Gogledd Cymru yn fudiad cymunedol o gyfeillgarwch sy'n seiliedig yng Ngwynedd. Carfan o aelodau o blith y gymuned Affricanaidd ar wasgar a phobl sydd â diddordeb yn Affrica yw'r Gymdeithas. Mae'n ceisio cymdeithas fywiog a chynhwysol sy'n cefnogi, integreiddio a chynnal ein cymuned amrywiol. Er mwyn cyflawni'i gweledigaeth, mae'n cynnig amrywiaeth eang o gymorth, gan gynnwys darparu parseli bwyd a chymorth siopa sy'n briodol yn ddiwylliannol, a chyngor ar wasanaethau a chymorth eraill sydd ar gael i bobl.

Aeth y Gymdeithas ati i gasglu barn y gymuned o fyfyrwyr Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig sy'n byw yng ngogledd Cymru. Y bwriad oedd archwilio bywyd myfyrwyr yn gyffredinol ac agweddau eraill yn ymwneud â diogelwch, iechyd meddwl, a rhwystrau posibl eraill y mae myfyrwyr BAME yn eu hwynebu yn eu bywydau bob dydd yng ngogledd Cymru. I gynorthwyo datblygiad yr arolwg, i gychwyn casglwyd cofnodion sain a fideo byr gan fyfyrwyr er mwyn canfod y prif bynciau i'w harchwilio yn yr arolwg. Dosbarthwyd yr arolwg wedyn drwy amryw sianeli, Cymdeithas Affro-Garibiaidd Bangor (cymdeithas o fyfyrwyr Du ym Mhrifysgol Bangor) a dolenni eraill y cyfryngau cymdeithasol megis Instagram, Twitter a Facebook. Gwnaeth cyfanswm o 35 o bobl lenwi'r arolwg. Roeddynt yn perthyn i wahanol gefndiroedd ethnig, gan gynnwys o dras Du Affricanaidd a Charibiaidd (91.5 y cant), Asiaidd (5.7 y cant), Du Prydeinig (2.9 y cant). Roedd cyfanswm o 88 y cant o'r ymatebwyr yn fyfyrwyr.

Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru

Mae Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru yn hybu cydraddoldeb, ac yn gwrthwynebu hiliaeth, rhagfarn a gwahaniaethu. Maen nhw'n cynnig amrywiaeth o wasanaethau a chymorth, gan gynnwys ymchwil, gweithgareddau, hyfforddiant a chyngor i gymunedau ledled gogledd Cymru. Maent yn hwyluso poblogaethau lleiafrifol i gael gwrandawriad i'w lleisiau drwy brosiectau allgymorth cymunedol a thrwy ymgysylltu â'r sector cyhoeddus. Mae cyrff cyhoeddus yn ymgynghori â'r Rhwydwaith ar faterion cydraddoldeb hil ac mae'r rhwydwaith yn cynnig cyngor a chymorth i awdurdodau lleol, gwasanaethau addysg, y bwrdd iechyd a'r heddlu ar draws y rhanbarth a thu hwnt. Mae ganddynt brofiad sylweddol

o ddatblygu a chynnal ymgynghoriadau yn eu gwaith eu hunain a galluogi cyrff cyhoeddus i ymgynghori'n effeithiol.

Ar sail papurau wedi'u hadolygu gan gymheiriaid, lluniodd y Rhwydwaith holiadur y gellid ei weinyddu ar-lein. Roedd yr arolwg yn casglu data demograffig a disgrifiadau naratif o'r materion a'r rhwystrau sy'n wynebu'r ymatebwyr. Casglodd y Rhwydwaith gyfanswm o 129 o ymatebion ac o'r rhain dadansoddiwyd 90 o ymatebion dilys. Roedd y rhain yn cynnwys pobl o amrywiaeth eang (20+) o wahanol ethnigrwydd. Roedd yr adroddiad yn 52 tudalen gan gynnwys 24 tudalen o sylwadau naratif.

Race Council Cymru (Caerdydd a'r Fro)

Sefydlwyd Race Council Cymru (RCC) gan gymunedau lleiafrifoedd ethnig llawr gwlad fel corff ymbarél trosfwaol gyda'r nod o ddwyn mudiadau allweddol ynghyd i frwydro yn erbyn rhagfarn hiliol a gwahaniaethu hiliol. Mae RCC yn cynorthwyo a chynrychioli dros 250 o fudiadau Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig ledled Cymru i hybu integreiddio, ac eirioli dros gyfiawnder a chydaddoldeb hiliol. Mae RCC yn ymgysylltu â chymunedau llawr gwlad ac yn gweithio'n uniongyrchol â'r awdurdod lleol, cyrff llywodraethu a busnesau i hybu ymwybyddiaeth o anghydaddoldeb hil. Rydym yn gweithio i sefydlu a hwyluso sianeli cyfathrebu gyda chymunedau lleiafrifoedd ethnig a llawr gwlad ledled Cymru mewn cydweithrediad â Rhanddeiliaid Sylfaenol, Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol a chyrff cyhoeddus a phreifat eraill o'r fath, ac ar ran y sefydliadau yma.

Er mwyn deall barn a phrofiadau pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn Ninas a Sir Caerdydd a'r Fro, dosbarthodd RCC arolwg ar draws amrywiaeth o rwydweithiau lleol ac ar y cyfryngau cymdeithasol. Datblygwyd yr arolwg mewn ymgynghoriad ag arweinwyr cymunedol llawr gwlad, ac roedd yn archwilio materion yn ymwneud â'r meysydd polisi a amlinellwyd yn y Cynllun Gweithredu, gan gynnwys Addysg, Iechyd a Gofal Cymdeithasol, a Chyflogaeth ac Incwm, Tai, Troseddau a Chyfiawnder, Diwylliant, Treftadaeth a Thwristiaeth ac Arweinyddiaeth a Chynrychiolaeth. Roedd yr arolwg yn cynnwys cymysgedd o gwestiynau meintiol ac ansoddol, a gofynnwyd i'r cyfranogwyr hunan-nodi eu hethnigrwydd. Bu gyfanswm o 106 o bobl yn ddigon caredig i roi o'u hamser i lenwi'r arolwg, gan gynnwys pobl o dreftadaeth cymysg eu hil, Du, Du a Gwyn Caribiaidd, Indiaidd, Asiaidd ac Affricanaidd.

Race Council Cymru (Dinas a Sir Casnewydd)

Gwnaeth RCC hefyd geisio barn a phrofiadau pobl sy'n byw yn Ninas a Sir Casnewydd. Gan ddefnyddio'r arolwg a ddatblygwyd gan RCC mewn cydweithrediad ag arweinwyr cymunedol llawr gwlad, daeth RCC i gytundebau partneriaeth â chymunedau a mudiadau llawr gwlad ac unigolion Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig, sy'n rhan o ganolfan amlddiwylliannol RCC yng Nghasnewydd. Gwnaeth gyfanswm o 97 o bobl lenwi'r arolwg. Gofynnwyd i gyfranogwyr yr arolwg hunan-nodi eu hethnigrwydd a chofnodwyd 8 ethnigrwydd gwahanol.

Race Council Cymru (Gogledd Cymru)

Er mwyn deall barn a phrofiadau pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig sy'n byw yng Ngogledd Cymru, gweithiodd RCC gydag chymunedau a mudiadau llawr gwlad lleol ac

unigolion. Dosbarthwyd yr arolwg drwy amrywiaeth o rwydweithiau, gan gynnwys drwy Ganolfan Amlddiwylliannol RCC yng Ngoledd Cymru. Gwnaeth cyfanswm o 44 o bobl lenwi'r arolwg. Gofynnwyd i gyfranogwyr hunan-nodi eu hethnigrwydd a chofnodwyd 14 ethnigrwydd gwahanol.

Race Council Cymru (Dinas a Sir Abertawe)

Aeth RCC ati hefyd i geisio barn a phrofiadau pobl sy'n byw yn Ninas a Sir Abertawe. Gan ddefnyddio'r arolwg a ddatblygwyd gan RCC mewn cydweithrediad ag arweinwyr cymunedol llawr gwlad, daeth RCC i gytundebau partneriaeth â chymunedau a mudiadau llawr gwlad ac unigolion Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig, sy'n rhan o ganolfan amlddiwylliannol RCC yn Abertawe. Gwnaeth cyfanswm o 109 o bobl lenwi'r arolwg. Gofynnwyd i gyfranogwyr hunan-nodi eu hethnigrwydd a chofnodwyd 25 ethnigrwydd gwahanol.

Race Council Cymru (Gorllewin Cymru)

Er mwyn deall barn a phrofiadau pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig sy'n byw yng ngorllewin Cymru, gweithiodd RCC gydag unigolion a chymunedau a mudiadau llawr gwlad lleol. Dosbarthwyd yr arolwg drwy amrywiaeth o rwydweithiau, gan gynnwys drwy Ganolfan Amlddiwylliannol RCC yn Sir Gaerfyrddin a Gorllewin Cymru. Gwnaeth cyfanswm o 44 o bobl lenwi'r arolwg, gan gynnwys pobl o dreftadaeth Asiaidd Prydeinig, Hindŵaidd Indiaidd, Pwylaidd, a Phrydeinig Caribiaidd Cymysg.

Cwmni Diwylliant a Chelfyddydau Romani

Cwmni Diwylliant a Chelfyddydau Romani yw'r prif fudiad Romani a Theithwyr sy'n seiliedig yn y gymuned yng Nghymru. Mae'n defnyddio'r celfyddydau a diwylliant yn gyfrwng i eirioli a grymuso ymysg y cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Mae'r Cwmni hefyd yn cynorthwyo unigolion i fod yn "Hyrwyddwyr Cymunedol", yn weithredwyr ac asiantau dros newid yn eu cymunedau eu hunain, gan wneud gwahaniaeth i'w hunain ac i'r gymdeithas ehangach.

Er mwyn casglu barn cymunedau y Sipsiwn, Roma a Theithwyr yng Nghymru aeth y Cwmni ati i ddatblygu a dosbarthu arolwg. Roedd yr arolwg yn archwilio profiadau a barn pobl ynglŷn â chydaddoldebau, polisiâu a chynlluniau gweithredu, cynrychiolaeth a materion eraill, mewn perthynas â Chynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru. Gwnaeth cyfanswm o 60 o bobl gyfrannu eu barn a'u myfyrdodau ar draws y cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr yng Nghymru.

Panel Cyngori Is-Sahara

Mae'r Panel Cyngori Is-Sahara yn ceisio hyrwyddo a chryfhau lleisiau'r cymunedau Affricanaidd ar wasgar sy'n byw yng Nghymru. Drwy amrywiaeth o weithgareddau, mae'r panel yn ceisio ystyried a mynd i'r afael ag anghenion Grwpiau ar Wasgar yn eu gwaith datblygu rhyngwladol, a hwyluso gwybodaeth a sgiliau Grwpiau ar Wasgar yng Nghymru fel y gallant gyngori a chynorthwyo mudiadau Datblygu Rhyngwladol cynhenid Cymru.

Aeth y Panel ati i archwilio barn a safbwyntiau lleiafrifoedd ethnig gan ganolbwyntio'n benodol ar brofiadau dod o hyd i waith a pharhau mewn gwaith, ac effaith pandemig COVID-19. Er mwyn asesu effaith COVID-19 ar gyflogaeth ac incwm lleiafrifoedd ac ymfudwyr yng Nghymru, canolbwyntiwyd ar bedwar dangosydd gweithgarwch economaidd: newid mewn statws cyflogaeth, newid mewn oriau gweithio, anhawster talu biliau, a sefyllfa ariannol hunangofnodedig yn ystod y pandemig. Ymgysylltodd y Panel â chymunedau drwy gyfweiliadau manwl, grwpiau ffocws ac arolwg dilynol. Cynhaliwyd cyfanswm o 19 o gyfweiliadau a 2 grŵp ffocws. Darparwyd yr holiadur i'r holl gyfranogwyr a gyfwelwyd ac a fu'n rhan o grŵp ffocws, a'i lenwi ganddynt, ac roedd yn archwilio'n fanylach amrywiaeth o faterion y maent yn eu hwynebu.

TGP Cymru

Mae Tros Gynnal Plant Cymru (TGP Cymru) yn elusen sy'n gweithio ledled Cymru gyda phlant, pobl ifanc a theuluoedd i ddarparu amrywiaeth o gymorth gan gynnwys gwasanaethau eirioli i blant sy'n derbyn gofal, cymorth i ieuencid digartref, ac arferion adferol gyda chyn-filwyr. Mae TGP Cymru hefyd yn cynnal gwasanaethau penodol sy'n cefnogi plant a theuluoedd Sipsiwn, Roma a Theithwyr yn ogystal â phobl ifanc sydd â statws ceiswyr lloches neu ffoaduriaid.

Casglwyd barn y gymuned yn bennaf drwy gyfweiliadau a sgysiau unigol a recordiwyd a'u hysgrifennu; cynhaliwyd y rhain gan staff y prosiect a wnaeth hefyd hwyluso ambell drafodaeth grŵp bach / grŵp ffocws yn benodol gyda phobl ifanc gan ddefnyddio amryw blatfformau ar-lein. Casglodd TGP Cymru farn cyfanswm o dros 70 o bobl rhwng 6 a 70 oed, ar draws Cymru gyfan; siaradwyd gyda 40 o ferched/menywod a 31 o fechgyn/dynion.

Women Connect First, Ymddiriedolaeth Menywod Hayaat a Sefydliad Henna

Aeth Women Connect First, Ymddiriedolaeth Menywod Hayaat a Sefydliad Henna, mewn cydweithrediad â MELA Cymru, ati i ddeall a dadansoddi safbwynt a phrofiad go iawn menywod Duon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig mewn perthynas â chydaddoldeb hiliol yng Nghymru.

Cenhadaeth Women Connect First yw grymuso a gwella bywydau menywod a chymunedau Duon a Lleiafrifoedd Ethnig dan anfantais yn ne Cymru i'w helpu i gyflawni'u potensial llawn a chyfrannu'n gadarnhaol i'r gymdeithas yng Nghymru.

Mae Ymddiriedolaeth Menywod Hayaat yn hybu cynhwysiant cymdeithasol er budd cyhoeddus drwy weithio gyda menywod Affricanaidd sy'n byw yng Nghymru sydd wedi'u hallgáu'n gymdeithasol oherwydd eu tarddiad ethnig neu rywedd, er mwyn diwallu'u hanghenion a'u cynorthwyo i integreiddio yn y gymdeithas. Gwneir hyn yn benodol drwy ddarparu gwybodaeth am iechyd a llesiant, cyngor, addysg a hyfforddiant i'w cynorthwyo a'u galluogi i gynyddu'u mynediad at wasanaethau iechyd a chlinigol o safon.

Mae Sefydliad Henna yn darparu gwasanaethau priodol yn bennaf i fenywod Mwslimaidd dan anfantais a'u teuluoedd fel y gallant oresgyn rhwystrau mewnol ac allanol a chyflawni'u nodau personol a'u dyheadau mewn bywyd. Nod Henna yw gwella cyfranogiad, lleihau sefyllfaoedd

Ile mae pobl wedi'u hynysu ac ar y cyrion, a gweithio gyda'n partneriaid i fynd i'r afael â'r heriau y mae'r teulu dynol yn eu hwynebu i adeiladu cymdeithas sifil gryfach sy'n sensitif i ffydd, ac yn seiliedig ar werthoedd cyfiawnder cymdeithasol, hawliau dynol a diogelwch.

Yn cynorthwyo'r gwaith ymgysylltu wedyn roedd MELA Cymru, menter gymdeithasol sy'n darparu platfformau ymgynghori digidol, offer ac atebion ymgysylltu hybrid i alluogi cymunedau amrywiol i fod yn rhan o ddatblygiadau sy'n effeithio ar eu cymdogaethau a'u bywydau.

Yn gynnar ym mis Awst 2020, aeth y bartneriaeth ati i ymgysylltu â menywod drwy wyth trafodaeth grŵp. Gwnaeth cyfanswm o 75 o fenywod gymryd rhan yn y sesiynau, gan gynnig disgrifiadau naratif manwl o brofiadau go iawn ar draws y meysydd polisi sydd wedi'u nodi yn y Cynllun Gweithredu. Yn y trafodaethau, defnyddiwyd golwg ryngblethol i archwilio'r perthnasoedd rhwng rhywedd, hil, oedran, a chefnidir economaidd-gymdeithasol. Cyfrannodd menywod o amrywiaeth eang o gymunedau i'r ymchwil, gan gynnwys menywod o dreftadaeth Caribiaidd-Affricanaidd Cymreig, Indiaidd, Pacistanaidd, Algeraidd, Morocaidd, Somaliaidd, Swdanaidd, a Chymysg eu Hil.

wavehill™

social and economic research
ymchwil cymdeithasol ac economaidd

01545 571711

wavehill@wavehill.com

wavehill.com

